

«Τα θέματα προέρχονται και αντλήθηκαν από την πλατφόρμα της Τράπεζας Θεμάτων Διαβαθμισμένης Δυσκολίας που αναπτύχθηκε (MIS5070818-Τράπεζα Θεμάτων Διαβαθμισμένης Δυσκολίας για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Γενικό Λύκειο-ΕΠΑΛ) και είναι διαδικτυακά στο δικτυακό τόπο του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.) στη διεύθυνση (<http://iep.edu.gr/el/trapeza-thematon-arxiki-selida>)».

Την ταξινόμηση των θεμάτων ανά διδακτική ενότητα επιμελήθηκαν οι φιλόλογοι Δήμητρα Γαρδάνη και Δώρα Ασημακοπούλου (εκδόσεις Άλκιμο).

1^η Διδακτική Ενότητα
Αριστοτέλης, Μετὰ τὰ φυσικά, Α2, 982b12-28

Θ. Τ. 23789- 23449-23447-23446

Διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες, οἷον περὶ τε τῶν τῆς σελήνης παθημάτων καὶ τῶν περὶ τὸν ἥλιον καὶ τὰ ἄστρα καὶ περὶ τῆς τοῦ παντός γενέσεως. Ὁ δ' ἀπορῶν καὶ θαυμάζων οἶεται ἀγνοεῖν (διὸ καὶ ὁ φιλόμυθος φιλόσοφος πῶς ἐστίν· ὁ γὰρ μῦθος σύγκειται ἐκ θαυμασίων)· ὥστ' εἶπερ διὰ τὸ φεύγειν τὴν ἀγνοίαν ἐφιλοσόφησαν, φανερὸν ὅτι διὰ τὸ εἰδέναι τὸ ἐπίστασθαι ἐδίωκον καὶ οὐ χρήσεώς τινος ἔνεκεν. Μαρτυρεῖ δὲ αὐτὸ τὸ συμβεβηκός· σχεδὸν γὰρ πάντων ὑπαρχόντων τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν πρὸς ῥαστώνην καὶ διαγωγὴν ἢ τοιαύτη φρόνησις ἤρξατο ζητεῖσθαι. Δῆλον οὖν ὡς δι' οὐδεμίαν αὐτὴν ζητοῦμεν χρεῖαν ἑτέραν, ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρωπος, φαμέν, ἐλεύθερος ὁ αὐτοῦ ἔνεκα καὶ μὴ ἄλλου ὄν, οὕτω καὶ αὐτὴν ὡς μόνην οὔσαν ἐλευθέραν τῶν ἐπιστημῶν· μόνη γὰρ αὕτη αὐτῆς ἔνεκέν ἐστίν.

ΘΕΜΑ Α1. [Μονάδες 10]

1.(Θ. Τ. 23789)

α. Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο (μονάδες 3) και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 3):

1. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη η βασική αιτία που οδήγησε τον άνθρωπο προς τη φιλοσοφία ήταν ο θαυμασμός και η περιέργεια.
2. Ο Αριστοτέλης συμπεραίνει ότι οι άνθρωποι επιζήτησαν την επιστήμη για την ίδια τη γνώση και όχι χάριν κάποιας χρησιμότητας.
3. Κατά τον Αριστοτέλη η φιλοσοφική αναζήτηση εμφανίστηκε, αφού προηγήθηκε η ικανοποίηση των άμεσων αναγκών των ανθρώπων.

β. Ο Αριστοτέλης παρομοιάζει τη φιλοσοφία με τον ελεύθερο άνθρωπο. Να αποδώσετε με δικά σας λόγια αυτή την αναλογία. (μονάδες 4)

2. (Θ. Τ. 23449-23447)

α. Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο (μονάδες 3) και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 3):

1. Τα παράξενα φαινόμενα της καθημερινής ζωής υπήρξαν αρχικά στο κέντρο του ενδιαφέροντος της φιλοσοφίας.
2. Όταν κάποιος απορεί και νιώθει έκπληξη, σημαίνει ότι αντιλαμβάνεται αμέσως την

άγνοιά του.

3. Ο Αριστοτέλης συμπεραίνει ότι η φιλοσοφία είναι η μόνη ελεύθερη επιστήμη.

β. *μόνη γὰρ αὕτη αὐτῆς ἔνεκέν ἐστιν*: Σε ποια φράση του αρχαίου διδαγμένου κειμένου αναφέρεται η αντωνυμία αὕτη; (μονάδες 4)

3. (Θ. Τ. 23446)

α. Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο (μονάδες 3) και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 3):

1. Κατά τον Αριστοτέλη ο άνθρωπος στην αρχή θεώρησε άξια θαυμασμού ζητήματα, όπως αυτό της δημιουργίας του σύμπαντος.
2. Όποιος ασχολείται με τη φιλοσοφία, αγαπά και τους μύθους.
3. Η ικανοποίηση των βασικών αναγκών της καθημερινότητας αποτελεί προϋπόθεση για τη στροφή του ανθρώπου στη φιλοσοφική δραστηριότητα.

β. *καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες*: Ποια είναι τα πιο σημαντικά πράγματα για τα οποία άρχισαν να προβληματίζονται οι άνθρωποι; (μονάδες 4)

ΘΕΜΑ Β1. [Μονάδες 10]

1. (Θ. Τ. 23789)

Με ποια επιχειρήματα καταλήγει ο Αριστοτέλης στο συμπέρασμα ότι *«Δῆλον οὖν ὡς δι' οὐδεμίαν αὐτὴν ζητοῦμεν χρείαν ἑτέραν»*;

2. (Θ. Τ. 23449)

Ποιες γλωσσικές επιλογές του Αριστοτέλη στο συγκεκριμένο κεφάλαιο (Α2) του έργου *Μετὰ τὰ φυσικά* επιβεβαιώνουν την ιστορικότητα της φιλοσοφίας;

3. (Θ. Τ. 23447)

«Μαρτυρεῖ δὲ αὐτὸ ... ἤρξατο ζητεῖσθαι.» Σε ποια ιστορική διαπίστωση προβαίνει ο Αριστοτέλης στο συγκεκριμένο απόσπασμα και ποιος είναι ο αποδεικτικός ρόλος στο πλαίσιο της ευρύτερης επιχειρηματολογίας που αναπτύσσει ο φιλόσοφος;

4. (Θ. Τ. 23446)

Γιατί κατά τον Αριστοτέλη αυτός που αγαπά τους μύθους είναι κατά κάποιον τρόπο και φιλόσοφος; Ποια ήταν η άποψη του Πλάτωνα για το ίδιο θέμα;

ΘΕΜΑ Β2. [Μονάδες 10]

1. (Θ. Τ. 23789)

Λούντβιχ Βίτγκενσταϊν, Αφορισμοί και εξομολογήσεις

Ο Λούντβιχ Βίτγκενσταϊν ήταν Αυστριακός φιλόσοφος, και θεωρείται ένας από τους πλέον επιδραστικούς φιλοσόφους, του οποίου το έργο διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στην εξέλιξη της φιλοσοφικής σκέψης του 20ού αιώνα. Στο απόσπασμα που ακολουθεί αναφέρεται στην ιδιαιτερότητα της φιλοσοφικής σκέψης.

Ξεκινάμε με μια διανοητική δυσφορία σαν του παιδιού που ρωτάει: «Γιατί;» Το ερώτημα του παιδιού δεν είναι σαν εκείνο του ώριμου ανθρώπου· είναι μια έκφραση απορίας και όχι αίτημα για παροχή ακριβών πληροφοριών. Έτσι και οι φιλόσοφοι ρωτούν: «Γιατί;» και «Τι;», χωρίς να ξέρουν τι ακριβώς είναι αυτό που ρωτούν. Εκφράζουν ένα αίσθημα διανοητικής δυσφορίας... Τα φιλοσοφικά προβλήματα έχουν τη μορφή: «Τα 'χω χαμένα».

Από το σχολικό βιβλίο, Αρχές Φιλοσοφίας, Β' Λυκείου
Αφού μελετήσετε το παραπάνω κείμενο, σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι η άποψη του Βίτγκενσταϊν είναι σύμφωνη με τις απόψεις που διατυπώνει ο Αριστοτέλης για την αφετηρία και τις επιδιώξεις της φιλοσοφικής δραστηριότητας. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές και στα δύο κείμενα.

2. (Θ. Τ. 23449-23447)

Ντεκάρτ, Αρχές Φιλοσοφίας

Ο γάλλος φιλόσοφος Ρενέ Ντεκάρτ, γνωστός και με το εξελληνισμένο όνομα Καρτέσιος, είναι ένας από τους θεμελιωτές της νεότερης φιλοσοφίας. Στο παρακάτω απόσπασμα περιγράφει την έννοια της φιλοσοφίας, αναφέροντας πρώτα απόψεις που παραπέμπουν στην αρχαιότητα και ήταν γνωστές στους τότε σπουδαστές.

Θα ήθελα πρώτα πρώτα να εξηγήσω τι είναι φιλοσοφία, αρχίζοντας από τα πλέον κοινότοπα: ότι η λέξη φιλοσοφία σημαίνει τη μελέτη της σοφίας κι ότι ως σοφία δεν εννοούμε μόνο τη σύνεση σε πρακτικές υποθέσεις, αλλά μια τέλεια γνώση όλων όσα μπορεί να γνωρίσει ο άνθρωπος, τόσο για την καθοδήγηση της ζωής του όσο και για τη διατήρηση της υγείας του και για την επινόηση όλων των τεχνών. Προκειμένου αυτή η γνώση να είναι τέτοιου είδους, είναι αναγκαίο να συνάγεται από τα πρώτα αίτια· για να μελετήσουμε πώς την αποκτάμε, ό,τι δηλαδή για την ακρίβεια ονομάζουμε φιλοσοφείν, πρέπει ν' αρχίζουμε από την αναζήτηση των πρώτων αιτιών, δηλαδή των αρχών.

Μτφρ. Β. Γρηγορόπουλος

Αφού μελετήσετε το παραπάνω κείμενο, να αναφέρετε σε ποια σημεία συμφωνεί ο Ντεκάρτ με τον Αριστοτέλη σχετικά με το περιεχόμενο του όρου «φιλοσοφία» και τους λόγους για τους οποίους ο άνθρωπος φιλοσοφεί. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές και στα δύο κείμενα.

3. (Θ. Τ. 23446)

Θεόφιλος Βέικος, Εισαγωγή στις φιλοσοφικές σπουδές

Στο βιβλίο αυτό του Θεόφιλου Βέικου συζητούνται μερικά πρακτικά προβλήματα γύρω από τις φιλοσοφικές σπουδές π.χ. σε τι χρησιμεύει η φιλοσοφία και ποιες ικανότητες αναπτύσσει εκείνος/η που τη σπουδάζει.

Εκείνοι που μελετούν φιλοσοφία, σπουδάζουν ή καταγίνονται με φιλοσοφική έρευνα είναι σε θέση να αναπτύξουν μερικές πολύ χρήσιμες ικανότητες: να λύνουν προβλήματα, να οργανώνουν λογικά τις σκέψεις τους, να διατυπώνουν έγκυρα και καμιά φορά, ακαταμάχητα επιχειρήματα, να επικοινωνούν με τους άλλους με λόγο συγκροτημένο, εύλογο, τεκμηριωμένο, να αναλύουν κριτικά και να ξεδιαλύνουν τις βασικές ιδέες που είναι τρέχουσες στην καθημερινή ζωή, να αξιολογούν με τρόπο κριτικό την πορεία της συλλογικής ανθρώπινης ζωής και να συμβάλλουν στη διαδικασία αλλαγής της.

Εισαγωγή στις φιλοσοφικές σπουδές

Αφού μελετήσετε το παραπάνω κείμενο, να εξετάσετε σε ποιο βαθμό θα αποδεχόταν ή θα απέρριπτε ο Αριστοτέλης τις ωφέλειες που κατά τον Θ. Βέικο προκύπτουν από την ενασχόληση με τη φιλοσοφία; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές και στα δύο κείμενα.

ΘΕΜΑ Β3. [Μονάδες 10]

1. (Θ. Τ. 23789)

Να συνδέσετε καθεμία από τις φράσεις της στήλης Α με μία φράση της στήλης Β, ώστε να συμπληρώνεται ορθά το νόημά της.

A	B
1. Ο Σωκράτης θέτει ως σκοπό της ζωής του	α. να αποδείξει την άγνοια όσων θεωρούνται σοφοί.
	β. να ειρωνευτεί τους σημαντικούς ανθρώπους της Αθήνας του 5ου αι π.Χ.
2. Ο Πλάτων απομακρύνθηκε από τη φιλοδοξία της συμμετοχής στα κοινά, επειδή μεταξύ άλλων	α. δεν είχε ενδιαφέρον για τα πολιτικά δρώμενα της Αθήνας
	β. η οικογένειά του είχε σχέσεις με το καθεστώς των Τριάκοντα Τυράννων.
3. Η Ακαδημία του Πλάτωνα έκλεισε	α. μετά την αποτυχία του τρίτου ταξιδιού του στη Σικελία.
	β. το 529 μ.Χ. με απόφαση του Ιουστινιανού.
4. Ο Αριστοτέλης εγκατέλειψε την Αθήνα το 323 π.Χ.	α. λόγω των κατηγοριών που του είχαν αποδοθεί.
	β. για να ολοκληρώσει το συγγραφικό έργο του.
5. Τα μέρη της ψυχής κατά τον Αριστοτέλη είναι	α. το άλογον, το λόγον ἔχον και το ἐπιθυμητικόν.
	β. το ἄλογον, το λόγον ἔχον και το λογιστικόν.

2. (Θ. Τ. 23449)

Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε όνομα της στήλης Α και δίπλα το γράμμα της στήλης Β που αντιστοιχεί στη σωστή ιδιότητα.

A	B
1. Άνυτος	α. ιδρυτής της φιλοσοφικής σχολής που πήρε το όνομα Περίπατος
2. Κριτίας	β. τύραννος των Συρακουσών
3. Διονύσιος Α	γ. ένας από τους κατήγορους του Σωκράτη
4. Πλάτων	δ. θεός του Πλάτωνα
5. Θεόφραστος	ε. ιδρυτής της Ακαδημίας

3. (Θ. Τ. 23447)

Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε φράση της στήλης Α και δίπλα το γράμμα της στήλης Β που αντιστοιχεί στο σωστό όνομα. Τα ονόματα της στήλης Β είναι δυνατόν να αντιστοιχούν σε περισσότερες από μία σωστές φράσεις της στήλης Α (ένα όνομα της στήλης Β περισεύει).

A	B
1. Βοηθούσε τον συνομιλητή του να «γεννήσει» από μέσα του την αλήθεια.	α. Γλαύκων
2. Θεωρούσε ότι ήταν σε θέση να διδάσκει στους μαθητές του την <i>εὐβουλίαν</i> .	β. Σωκράτης
3. Εγκατέλειψε την Αθήνα, επειδή δεν ήθελε να δώσει την ευκαιρία στους Αθηναίους να σφάλουν για δεύτερη φορά σε βάρος της φιλοσοφίας.	γ. Αριστοτέλης
4. Ισχυριζόταν ότι το συμφέρον του ισχυρού καθορίζει το τι είναι δίκαιο.	δ. Πρωταγόρας
5. Ορίζει τη δικαιοσύνη ως «τὸ τὰ αὐτοῦ πράττειν».	ε. Θρασύμαχος

4. (Θ. Τ. 23446)

Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση:

1. Με τη μαιευτική μέθοδο ο Σωκράτης

α. παραθέτει εξαρχής κάποια θεωρία την οποία προσπαθεί να αποδείξει.

β. επιδιώκει να εξαγάγει τη σωκρατική άποψη από τον αντίπαλο.

γ. αναιρεί σταδιακά τις θέσεις του συνομιλητή και επιδιώκει να εξαγάγει ένα νέο συμπέρασμα.

2. Ένα από τα δύο θέματα του διαλόγου Πρωταγόρας είναι

α. η φύση της αρετής.

β. η σημασία της διαλεκτικής.

γ. η δημιουργία του ανθρώπου

3. Ο μύθος του Πρωταγόρα αντλεί έμπνευση

α. από τον Ησίοδο και τον Αισχύλο.

β. από τον Όμηρο και τον Ησίοδο.

γ. από τον Όμηρο και τον Αισχύλο.

4. Στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του Αριστοτέλη συνέβαλε

α. η επαφή με τον Πλάτωνα από την πρώτη στιγμή που ο Αριστοτέλης έφτασε στην Ακαδημία.

β. η συνάντησή του στην Ακαδημία με σημαντικούς λόγιους της εποχής.

γ. η αριστοκρατική του καταγωγή.

5. Σύμφωνα με τα *Πολιτικά* του Αριστοτέλη η πόλις-κράτος είναι ένα όλον

α. με όμοια μέρη.

β. με αποκλειστικό στόχο τον πλούτο.

γ. αποτελούμενο από κυβερνώντες και κυβερνώμενους

ΘΕΜΑ Β4. [Μονάδες 10]

1. (Θ. Τ. 23789)

Να γράψετε ένα σύνθετο ομόρριζο ουσιαστικό της Νέας Ελληνικής, για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις του αρχαίου διδαγμένου κειμένου: *ήρξαντο, σελήνης, ήλιον, φεύγειν, χρήσεως*.

2. (Θ. Τ. 23449-23447)

Για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις του αρχαίου διδαγμένου κειμένου να γράψετε μία περίοδο λόγου στη Νέα Ελληνική, όπου η συγκεκριμένη λέξη να χρησιμοποιείται με διαφορετική σημασία από αυτήν που έχει στο κείμενο: *ἀρχῆς, πρόχειρα, παθημάτων, θαυμασίων, Μαρτυρεῖ*. Μπορείτε να τη χρησιμοποιήσετε σε οποιαδήποτε μορφή της (μέρος του λόγου, πτώση, αριθμό, γένος, έγκλιση, χρόνο).

3. (Θ. Τ. 23446)

Να βρείτε στο αρχαίο διδαγμένο κείμενο που σας δίνεται μία ετυμολογικά συγγενή λέξη για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις της Νέας Ελληνικής: *χειροτονία, απαθής, γνήσιος, επίγνωσις, προφήτης*.

2^η Διδακτική Ενότητα
Αριστοτέλης, Πρωτρεπτικός [Πρὸς Θεμισώνα], αποσπ. 8-9

Τὰ ὑποκείμενα πρὸς τὸν βίον ἡμῖν, οἷον τὸ σῶμα καὶ τὰ περὶ τὸ σῶμα, καθάπερ ὄργανά τινα ὑπόκειται, τούτων δ' ἐπικίνδυνός ἐστιν ἢ χρῆσις, καὶ πλέον θάτερον ἀπεργάζεται τοῖς μὴ δεόντως αὐτοῖς χρωμένοις. Δεῖ τοίνυν ὀρέγεσθαι τῆς ἐπιστήμης κτᾶσθαίτε αὐτὴν καὶ χρῆσθαι αὐτῇ προσηκόντως, δι' ἧς πάντα ταῦτα εὖ θησόμεθα. Φιλοσοφητέον ἄρα ἡμῖν, εἰ μέλλομεν ὀρθῶς πολιτεύσεσθαι καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως.

Ἔτι τοίνυν ἄλλαι μὲν εἰσιν αἱ ποιοῦσαι ἕκαστον τῶν ἐν τῷ βίῳ πλεονεκτημάτων ἐπιστῆμαι, ἄλλαι δὲ αἱ χρώμεναι ταύταις, καὶ ἄλλαι μὲν αἱ ὑπηρετοῦσαι, ἕτεραι δὲ αἱ ἐπιτάττουσαι, ἐν αἷς ἐστιν ὡς ἂν ἡγεμονικωτέραις ὑπαρχούσαις τὸ κυρίως ὄν ἀγαθόν. Εἰ τοίνυν μόνη ἢ τοῦ κρίνειν ἔχουσα τὴν ὀρθότητα καὶ ἢ τῷ λόγῳ χρωμένη καὶ ἢ τὸ ὅλον ἀγαθὸν θεωροῦσα, ἣτις ἐστὶ φιλοσοφία, χρῆσθαι πᾶσι καὶ ἐπιτάττειν κατὰ φύσιν δύναται, φιλοσοφητέον ἐκ παντὸς τρόπου, ὡς μόνης φιλοσοφίας τὴν ὀρθὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀναμάρτητον ἐπιτακτικὴν φρόνησιν ἐν ἑαυτῇ περιεχούσης.

Θ. Τ. 23760-23758-23756-23755

A1. [Μονάδες 10]

1. Θ. Τ. 23760

Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο (μονάδες 5) και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 5).

1. Όσα διαθέτουμε για τη ζωή μας, όπως π.χ. το σώμα μας, ενέχουν κινδύνους γι' αυτήν.
2. Η καλή ή κακή χρήση όσων διαθέτουμε για τη ζωή μας εξαρτάται από τις επιθυμίες μας.
3. Υπάρχουν διαφορετικά είδη γνώσεων: άλλες γνώσεις μάς προσφέρουν τα ωφέλιμα στη ζωή μας, και άλλες μας εξασφαλίζουν την καλή τους χρήση.
4. Αν θέλουμε να είμαστε καλοί πολίτες, πρέπει να φιλοσοφούμε.
5. Η φιλοσοφία, όπως και άλλες επιστήμες, είναι προικισμένη με τη συνολική θεώρηση του αγαθού.

2. Θ. Τ. 23758

α. Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο (μονάδες 3) και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 3):

1. Οι επιστήμες που κάνουν τα καθημερινά ζητήματα να λειτουργούν για εμάς με πλεονεκτικό τρόπο, ταυτίζονται με εκείνες που δείχνουν τον τρόπο χρήσης τους.

2. Οι σημαντικότερες από τις επιστήμες είναι εκείνες που μας δείχνουν το κυρίως αγαθό.
3. Η μόνη επιστήμη που εμπεριέχει τη λογική και τη φρόνηση, και είναι προικισμένη με τη συνολική θεώρηση του αγαθού είναι η φιλοσοφία.

β. Πώς αιτιολογείται στην καταληκτική περίοδο της δεύτερης παραγράφου το συμπέρασμα ότι πρέπει να φιλοσοφούμε με κάθε τρόπο; (μονάδες 4)

3. Θ. Τ. 23756

α. Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο (μονάδες 3) και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 3):

1. Κατά τον Αριστοτέλη, για να κάνει ο άνθρωπος ορθή χρήση όλων των μέσων που διαθέτει από τη φύση, επαρκεί η αναζήτηση και απόκτηση γνώσεων.
2. Η φιλοσοφία είναι απαραίτητη και για τον δημόσιο και για τον ιδιωτικό βίο.
3. Στο συμπέρασμα του συλλογισμού και στην πρώτη και στη δεύτερη παράγραφο χρησιμοποιείται το ίδιο ρηματικό επίθετο.

β. «δί' ἧς πάντα ταῦτα εὖ θησόμεθα»: Σε ποιες λέξεις ή φράσεις του αρχαίου διδαγμένου κειμένου παραπέμπουν η αναφορική και η δεικτική αντωνυμία του συγκεκριμένου αποσπάσματος;

4. Θ. Τ. 23755

α. Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο (μονάδες 3) και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 3):

1. Η χρήση των μέσων που ο άνθρωπος διαθέτει για τη διαμόρφωση του βίου του είναι απολύτως ασφαλής.
2. Η χρήση των μέσων που διαθέτουμε για τη ζωή μας ενδέχεται να φέρει αντίθετο αποτέλεσμα σε αυτούς που δεν τα χρησιμοποιούν σωστά.
3. Είναι μάταιο να επιδιώκουμε να αποκτήσουμε γνώσεις τις οποίες ποτέ δεν θα μπορούσαμε να εφαρμόσουμε σωστά.

β. Ο Αριστοτέλης στην πρώτη παράγραφο επισημαίνει ότι η αναζήτηση της γνώσης, η απόκτηση και η ορθή εφαρμογή της είναι απαραίτητη για έναν σκοπό. Ποιος είναι αυτός;

B1. [Μονάδες 10]

1. Θ. Τ. 23760

«ή φιλοσοφία δύναται ἐπιτάττειν κατὰ φύσιν»: Με ποιον τρόπο ο Αριστοτέλης συνδέει τη φιλοσοφία με τη φύση στο πλαίσιο της ανθρώπινης πράξης;

2. Θ. Τ. 23758

Σε ποιο συμπέρασμα καταλήγει ο Αριστοτέλης στο απόσπασμα 8 (Τὰ ὑποκείμενα... ὠφελίμως) του Προτρεπτικού λόγου και με ποια επιχειρήματα;

3. Θ. Τ. 23756

Σε ποιο συμπέρασμα καταλήγει ο Αριστοτέλης στο απόσπασμα 9 (Ἐτι τοίνυν... περιεχούσης) του Προτρεπτικού λόγου και με ποια επιχειρήματα;

4. Θ. Τ. 23755

Με ποια επιχειρήματα ο Αριστοτέλης στα παραπάνω αποσπάσματα από τον Προτρεπτικό προσπαθεί να υπερασπιστεί τη σωκρατική πρόταση «ζωή χωρίς αδιάκοπο (αυτο)έλεγχο δεν αξίζει να τη ζει κανείς» (Πλάτ. Απολογία Σωκράτους 38a);

B2. [Μονάδες 10]

1. Θ. Τ. 23760-23758

Λουκιανός, Νεκρικοί Διάλογοι 231

Ο διάλογος που ακολουθεί διεξάγεται ανάμεσα στον πορθημέα του Κάτω κόσμου, τον Χάρωνα, και τον κυνικό φιλόσοφο, Μένιππο από τα Γάδαρα (3ος αι. π.Χ.), ο οποίος έζησε με βάση τα ιδεώδη της απλής ζωής σύμφωνα με τη φύση, της εγκράτειας και της άρνησης του πλούτου, της δόξας και της ομορφιάς. Ως συνέπεια του τρόπου με τον οποίο έζησε, ο Μένιππος δεν έχει ούτε καν τον οβολό που συνηθιζόταν να δίνεται ως αμοιβή στον Χάρωνα.

ΧΑΡΩΝ: Παλιοτόμαρο, πλήρωσέ μου τα ναύλα σου!

ΜΕΝΙΠΠΙΟΣ: Φώναζε όσο θέλεις, αν σ' αρέσει!

ΧΑΡΩΝ: Πλήρωσε, σου λέω, που σε πέρασα από τη λίμνη!

ΜΕΝΙΠΠΙΟΣ: Δεν μπορείς να πάρεις από όποιον δεν έχει.[...]

ΧΑΡΩΝ: Δεν ήξερες ότι έπρεπε να φέρεις τα ναύλα σου μαζί σου;

ΜΕΝΙΠΠΙΟΣ: Το ήξερα, αλλά δεν είχα. Κι ύστερα; Έπρεπε γι' αυτό να μην πεθάνω;

ΧΑΡΩΝ: Εσύ μόνο λοιπόν θα καυχιέσαι πως πέρασες τζάμπα;

ΜΕΝΙΠΠΙΟΣ: Καθόλου τζάμπα, φίλε μου. Και νερό από τη βάρκα έβγαλα, και κουπί τράβηξα και, στο κάτω κάτω, ήμουν ο μόνος από τους επιβάτες που δεν έκλαιγα![...]

ΧΑΡΩΝ: Βρε Ερμή, από πού μας τον έφερες αυτόν τον σκύλο; Τι λόγια έλεγε στο ταξίδι! Κορόιδευε και περιγελούσε όλους τους επιβάτες, κι ήταν ο μόνος που τραγουδούσε όταν εκείνοι έκλαιγαν!

ΕΡΜΗΣ: Μα δεν ξέρεις, Χάρων, ποιον κουβάλησες με τη βάρκα σου; Έναν άνθρωπο αληθινά ελεύθερο. Αυτός δεν νοιάζεται για τίποτε. Είναι ο Μένιππος!

Μτφρ. Π. Μουλλάς

Αφού μελετήσετε το παραπάνω κείμενο, να συσχετίσετε την εικόνα του φιλοσόφου Μένιππου με τις προτροπές του Αριστοτέλη για τον φιλοσοφικό βίο στο αρχαίο διδαγμένο κείμενο.

2. Θ. Τ. 23756

Νάιγκελ Γουορνμπάρτον, Φιλοσοφία: Τα βασικά

Το βιβλίο του Νάιγκελ Γουορνμπάρτον «Φιλοσοφία: Τα βασικά» διευκολύνει τον αναγνώστη να εισέλθει στον κόσμο της φιλοσοφίας. Κάθε κεφάλαιο ασχολείται με μια βασική περιοχή της φιλοσοφίας, εξηγώντας και διερευνώντας τις βασικές ιδέες και τα βασικά θέματά της.

Όταν η ύπαρξή μας ακολουθεί μία ρουτίνα χωρίς ποτέ να εξετάζονται τα κίνητρα πάνω στα οποία βασίζεται, είναι σαν να οδηγούμε ένα αυτοκίνητο που δεν έχει πάει ποτέ service και του οποίου μπορεί να εμπιστεύεται κανείς στα φρένα, το σύστημα οδήγησης, τη μηχανή, αφού μέχρι τώρα δεν παρουσίασαν ποτέ πρόβλημα, χωρίς όμως να παύει να είναι αυτή η εμπιστοσύνη του απόλυτα δικαιολογημένη. Τα τακάκια των φρένων μπορεί να είναι ελαττωματικά και να μην λειτουργήσουν ακριβώς τη στιγμή που τα χρειάζεσαι περισσότερο. Κατ' αναλογία μπορεί οι αρχές στις οποίες στηρίζεται η ζωή του καθένα μας να μην παρουσιάζουν κανένα απολύτως πρόβλημα, μέχρι που θα παρουσιαστούν οι δυσκολίες της ζωής και οι αρχές αυτές θα τεθούν υπό αμφισβήτηση. Αλλά από την άλλη πλευρά αν δεν αμφισβητείτε σοβαρά την ορθότητα των αντιλήψεων στις οποίες βασίζεται η ζωή σας, σίγουρα κάνετε τη ζωή σας φτωχότερη, επειδή ακριβώς δεν αξιοποιείτε τις διανοητικές σας δυνάμεις.

Μτφρ. Β.Χατζοπούλου

Σε ποιον βαθμό, κατά τη γνώμη σας, οι παραπάνω αναφορές είναι σύμφωνες με τις θέσεις του Αριστοτέλη στον Προτρεπτικό; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές και στα δύο κείμενα.

3. Θ. Τ. 23755

Πλάτων, Εὐθύδημος 281d-282a

Στον διάλογο Εὐθύδημος ο Σωκράτης αφηγείται τη συζήτηση που είχε κάνει την προηγούμενη ημέρα με τα αδέρφια Ευθύδημο και Διονυσόδωρο στην οποία συμμετείχε και ο Κλεινίας. Οι δύο σοφιστές αν και υποσχέθηκαν στον Κλεινία ότι θα του δίδασκαν την αρετή, κάνοντας επίδειξη της αντιλογικής τους ικανότητας τού έδειξαν πως, όποια απάντηση κι αν έδινε, οι ίδιοι ήταν σε θέση να τον πείσουν ότι ήταν λανθασμένη. Εδώ είμαστε στο μέσον της εριστικής επίδειξης, όπου ο Σωκράτης παρεμβαίνει με διευκρινιστικά σχόλια για να διορθώσει την πορεία της συζήτησης.

- Με δύο λόγια λοιπόν, Κλεινία, είπα, όλα αυτά που είπαμε στην αρχή ότι είναι αγαθά πιθανόν να μην έχουν την έννοια πώς με κάποιον τρόπο τα πράγματα αυτά είναι καθαυτά από τη φύση τους αγαθά αλλά να πρόκειται, καθώς φαίνεται, για το εξής: Όταν τα οδηγεί η αμάθεια, είναι κακά μεγαλύτερα από τα αντίθετά τους, στον βαθμό που είναι πιο ικανά να υπηρετήσουν τον οδηγό τους τη φρόνηση και τη γνώση, είναι ακόμη μεγαλύτερα αγαθά· μοναχά τους πάντως δεν φαίνεται να έχουν καμιά αξία,

ούτε τα μεν ούτε τα δε. (...) Μένει είπα, να κοιτάξουμε και τούτο: Επειδή όλοι μας ποθούμε να είμαστε ευτυχισμένοι, κι όπως διαπιστώσαμε, ευτυχισμένοι γινόμαστε σαν έχουμε στη διάθεσή μας τα πράγματα και τα χρησιμοποιούμε σωστά, κι επειδή τη σωστή αυτή χρήση και την επιτυχία τη φέρνει η γνώση, αναγκαστικά, καθώς φαίνεται, πρέπει κάθε άνθρωπος να κάνει το παν για να γίνει όσο το δυνατό πιο σοφός· ή μήπως όχι;
- Ναι, είπε.

Μτφρ. Ν.Μ. Σκουτερόπουλος

Αφού μελετήσετε το παραπάνω κείμενο, να εντοπίσετε τα κοινά σημεία ανάμεσα στα λεγόμενα του Σωκράτη προς τον Κλεινία και στα όσα προτρέπει ο Αριστοτέλης τον Θεμισώνα στο αρχαίο διδαγμένο κείμενο.

B3.

1. Θ. Τ. 23760

Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση:

1. Όταν ο Αριστοτέλης ήρθε στην Αθήνα για να σπουδάσει,

- α. η Ακαδημία είχε αρχίσει να παρακμάζει.
- β. ο Πλάτων είχε αναθέσει τη διεύθυνση της Ακαδημίας στον Ηρακλείδη.
- γ. η Ακαδημία αποτελούσε σημείο συνάντησης σημαντικών λογίων της εποχής.

2. Η φιλοσοφική σχολή Περίπατος ιδρύθηκε από τον

- α. Αριστοτέλη.
- β. Εύδοξο.
- γ. Θεόφραστο.

3. Ο Αριστοτέλης έφυγε για δεύτερη φορά από την Αθήνα,

- α. επειδή αισθάνθηκε πως βρισκόταν σε κίνδυνο μετά τον θάνατο του Αλέξανδρου.
- β. για να επιστρέψει στα Στάγειρα.
- γ. για να αναλάβει την αγωγή του Αλέξανδρου στη Μακεδονία.

4. Από τα μέρη της ψυχής κατά τον Αριστοτέλη το επιθυμητικόν σχετίζεται με

- α. τις αρετές που περιγράφουν τον χαρακτήρα του ανθρώπου.
- β. τη διατροφή.
- γ. τη φρόνηση.

5. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη η πόλις

- α. αποτελείται από όμοια στοιχεία.
- β. ως όλον αποτελείται από ανόμοια μεταξύ τους στοιχεία.
- γ. στοχεύει στην εύβουλία.

2. Θ. Τ. 23758

Να ταξινομήσετε τα ακόλουθα γεγονότα στην κατάλληλη χρονική σειρά ξεκινώντας από το παλαιότερο χρονικά (ένδειξη 1) και καταλήγοντας στο νεότερο χρονικά (ένδειξη 5):

α. Ο Αριστοτέλης έφτασε στην Αθήνα για να σπουδάσει στην Ακαδημία.

β. Η είδηση για τον θάνατο του Αλέξανδρου έφτασε στην Αθήνα.

γ. Ο Αριστοτέλης ασχολήθηκε με την αγωγή του Αλέξανδρου.

δ. Ο Πλάτων επισκέφθηκε για τρίτη φορά τη Σικελία.

ε. Ο Πλάτων γεννήθηκε στην Αθήνα από αριστοκράτες γονείς.

1 - 2 - 3 - 4 - 5 -

3. Θ. Τ. 23756

Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε όνομα της στήλης Α και δίπλα το γράμμα της στήλης Β που αντιστοιχεί στη σωστή φράση.

A

B

1. Μέλητος	α. φίλος του Σωκράτη και ηγετική μορφή των Τριάκοντα ¹³
2. Αναξαγόρας	β. Πυθαγόρειος φιλόσοφος
3. Κριτίας	γ. στη Θεογονία του περιγράφει τη γέννηση των θεών
4. Αρχύτας ο Ταραντίνος	δ. μήνυσε τον Σωκράτη
5. Ησιόδος	ε. κατηγορήθηκε και αυτός για ασέβεια

4. Θ. Τ. 23755

Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε μία από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη:

1. Ο Σωκράτης είχε βάλει σκοπό της ζωής του να αποδείξει την άγνοια όσων σπουδαίων περνούσαν για σοφοί.
2. Ο Σωκράτης αμφισβητεί τις παραδοσιακές ιδέες και αρχές αναζητώντας τη βαθύτερη αλήθεια.
3. Ο Πλάτωνας δεν συμμετείχε στην πολιτική και δεν υπηρέτησε ποτέ ως στρατιώτης.
4. Ο Πλάτωνας ίδρυσε την Ακαδημία μετά την επιστροφή του από το πρώτο ταξίδι στη Σικελία.
5. Ο Αριστοτέλης συνθέτει το σημαντικότερο μέρος των Πολιτικῶν του κατά την πρώτη διαμονή του στην Αθήνα.

B4.

1. Θ. Τ. 23760

Να αντιστοιχίσετε καθεμία αρχαιοελληνική λέξη της στήλης Α με την ετυμολογικά συγγενή νεοελληνική λέξη της στήλης Β. Δύο λέξεις στη στήλη Β περισσεύουν.

A

B

1. άπεργάζεται	α. φροντίδα
2. θησόμεθα	β. επιθετικός
3. χρώμεναι	γ. φρενάρω
4. λόγῳ	δ. διάλογος
5. φρόνησιν	ε. κατάχρηση
	ζ. χρώμιο
	η. εργασία

2. Θ. Τ. 23758

Να αντιστοιχίσετε καθεμία αρχαιοελληνική λέξη της στήλης Α με την ετυμολογικά συγγενή νεοελληνική λέξη της στήλης Β. Δύο λέξεις στη στήλη Β περισσεύουν.

A

1. άπεργάζεται
2. θησόμεθα
3. χρώμεναι
4. λόγω
5. φρόνησιν

B

- α. εχέφρων
- β. βιβλιοθήκη
- γ. καχεξία
- δ. παράλογος
- ε. άχρηστος
- ζ. ανοχή
- η. ενέργεια

3. Θ. Τ. 23756

Να επιλέξετε από τη στήλη Β για καθεμία αρχαιοελληνική λέξη ή φράση της στήλης Α την ορθή σημασία της σύμφωνα με το αρχαίο διδαγμένο κείμενο:

A

1. άπεργάζεται
2. προσηκόντως
3. πολιτεύσεσθαι
4. έπιτάττουσαι
5. άναμάρτητον

B

- α. αποτελειώνω
- β. δημιουργώ
- α. όπως αρμόζει
- β. προσεκτικά
- α. κυβερνώ
- β. ζω ως πολίτης
- α. επιτακτικές
- β. καθοδηγητικές
- α. αλάνθαστη
- β. αμαρτωλή

4. Θ. Τ. 23755

Για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις του αρχαίου διδαγμένου κειμένου, να γράψετε ένα ομόρριζο ουσιαστικό της Νέας Ελληνικής, απλό ή σύνθετο: κτᾶσθαι, χρῆσθαι, διάξιν, κρίνειν, έπιτάττειν.

2^η και 3^η Διδακτική Ενότητα (Συνδυαστικά)
Αριστοτέλης, Προτρεπτικός [Πρὸς Θεμισώνα], αποσπ. 8 –
Ἐπίκουρος, Ἐπιστολὴ πρὸς Μενοικέαν, 122

Θ.Τ. 23450-23761

Αριστοτέλης, Προτρεπτικός [Πρὸς Θεμισώνα], αποσπ. 8

Τὰ ὑποκείμενα πρὸς τὸν βίον ἡμῖν, οἷον τὸ σῶμα καὶ τὰ περὶ τὸ σῶμα, καθάπερ ὄργανά τινα ὑπόκειται, τούτων δ' ἐπικίνδυνός ἐστιν ἡ χρῆσις, καὶ πλέον θάτερον ἀπεργάζεται τοῖς μὴ δεόντως αὐτοῖς χρωμένοις. Δεῖτοίνυν ὀρέγεσθαι τῆς ἐπιστήμης κτᾶσθαιτε αὐτὴν καὶ χρῆσθαι αὐτῇ προσηκόντως, δι' ἧς πάντα ταῦτα εὖ θησόμεθα. Φιλοσοφητέον ἄρα ἡμῖν, εἰ μέλλομεν ὀρθῶς πολιτεύσεσθαι καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως.

Ἐπίκουρος, Ἐπιστολὴ πρὸς Μενοικέαν, 122

Μῆτε νέος τις ὦν μελλέτω φιλοσοφεῖν, μῆτε γέρον ὑπάρχων κοπιάτω φιλοσοφῶν· οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδεὶς ἐστὶν οὔτε πάρωρος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον. Ὁ δὲ λέγων ἢ μήπω τοῦ φιλοσοφεῖν ὑπάρχειν ὥραν ἢ παρεληλυθέναι τὴν ὥραν, ὁμοίός ἐστιν τῷ λέγοντι πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μήπω παρεῖναι τὴν ὥραν ἢ μηκέτι εἶναι. Ὡστε φιλοσοφητέον καὶ νέῳ καὶ γέροντι, τῷ μὲν ὅπως γηράσκων νεάζῃ τοῖς ἀγαθοῖς διὰ τὴν χάριν τῶν γεγονότων, τῷ δὲ ὅπως νέος ἅμα καὶ παλαιός ἢ διὰ τὴν ἀφοβίαν τῶν μελλόντων. Μελετᾶν οὖν χρὴ τὰ ποιῶντα τὴν εὐδαιμονίαν, εἴπερ παρούσης μὲν αὐτῆς πάντα ἔχομεν, ἀπούσης δὲ πάντα πράττομεν εἰς τὸ ταύτην ἔχειν.

ΘΕΜΑ Α1. [Μονάδες 10]

1.(Θ. Τ. 23450)

Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη, με βάση και τα δύο αρχαία διδαγμένα κείμενα (μονάδες 5) και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις των αρχαίων διδαγμένων κειμένων που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 5):

1. Ὅσα διαθέτουμε για τη ζωή μας, ὅπως π.χ. τὸ σῶμα μας, ἐνέχουν κινδύνους γι' αὐτήν, ἀν δὲν χρησιμοποιοῦνται ὀρθά.
2. Ἡ ἐνασχόληση με τὴν φιλοσοφία θὰ μας βοηθήσει μόνο στὴ δημόσια ζωὴ.
3. Για κανέναν ἄνθρωπο δὲν εἶναι πολὺ ἀργά νὰ φροντίσει γιὰ τὴν υγεία τῆς ψυχῆς του μέσω τῆς φιλοσοφίας.
4. Πρέπει νὰ φιλοσοφεί κυρίως ὁ νέος ἄνθρωπος.
5. Ὄταν λείπει ἡ εὐδαιμονία, κάνουμε τὰ πάντα γιὰ νὰ τὴν κατακτήσουμε.

2.(Θ. Τ. 23761)

α. Ποιο εἶναι τὸ τελικὸ συμπέρασμα στὸ ὁποῖο καταλήγει ὁ Ἀριστοτέλης στὸ ἀπόσπασμα 8 ἀπὸ τὸν Προτρεπτικὸ λόγον πρὸς τὸν Θεμισώνα;

β. Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο διδαγμένο κείμενο του Ἐπίκουρου (μονάδες 3) και να

τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του συγκεκριμένου αρχαίου διδαγμένου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 3).

1. Για κανέναν άνθρωπο δεν είναι πια πολύ αργά να φροντίσει για την υγεία της ψυχής του μέσω της φιλοσοφίας.

2. Οι ηλικιωμένοι οφείλουν κατά κύριο λόγο να φιλοσοφούν.

3. Όταν δεν έχουμε πλούτο, κάνουμε τα πάντα για να τον αποκτήσουμε.

ΘΕΜΑ Β1. [Μονάδες 10]

1.(Θ. Τ. 23450)

Ο Αριστοτέλης και ο Επίκουρος στα παραπάνω αρχαία διδαγμένα κείμενα χρησιμοποιούν το ρηματικό επίθετο *φιλοσοφητέον*. Για ποιους λόγους το χρησιμοποιεί ο καθένας και γιατί κατά τη γνώμη τους είναι χρήσιμη η φιλοσοφία;

2.(Θ. Τ. 23761)

Με ποια επιχειρήματα ο Επίκουρος αποδεικνύει την αναγκαιότητα της φιλοσοφίας για όλους, ανεξαρτήτως ηλικίας;

ΘΕΜΑ Β2. [Μονάδες 10]

1. (Θ. Τ. 23450)

Κωνσταντίνος Καβάφης, Ένας γέρος

Σε ηλικία περίπου 31 ετών ο Καβάφης συνθέτει την πρώτη γραφή του ποιήματος «Ένας γέρος» (Οκτώβριος 1894), βασιζόμενος κυρίως σε εικασίες σχετικά με το πώς μπορεί να αισθάνεται ένας ηλικιωμένος ή πώς πιθανώς θα αισθάνεται ο ίδιος, όταν φτάσει στην ηλικία του γήρατος.

Στου καφενείου του βοερού το μέσα μέρος
σκυμένος στο τραπέζι κάθετ' ένας γέρος·
με μιαν εφημερίδα εμπρός του, χωρίς συντροφιά.
Και μες των άθλιων γηρατειών την καταφρόνια
σκέπτεται πόσο λίγο χάρηκε τα χρόνια 5
που είχε και δύναμι, και λόγο, κ' εμορφιά.
Ξέρει που γέρασε πολύ· το νοιώθει, το κυττάζει.
Κ' εν τούτοις ο καιρός που ήταν νέος μοιάζει
σαν χθες. Τι διάστημα μικρό, τι διάστημα μικρό.
Και συλλογιέται η Φρόνησις πως τον εγέλα· 10
και πως την εμπιστεύονταν πάντα — τι τρέλλα! —
την ψεύτρα που έλεγε· «Αύριο. Έχεις πολύν καιρό.»
Θυμάται ορμές που βάσταγε· και πόση
χαρά θυσίαζε. Την άμυαλή του γνώσι
κάθ' ευκαιρία χαμένη τώρα την εμπαιίζει. 15
... Μα απ' το πολύ να σκέπτεται και να θυμάται
ο γέρος εξαλίσθηκε. Κι αποκοιμάται
στου καφενείου ακουμπισμένος το τραπέζι.

Πώς συνδέεται η φιλοσοφική αναζήτηση με τη γεροντική ηλικία του ανθρώπου στην Έπιστολήν πρὸς Μενουκίαν του Επίκουρου και πώς στο παραπάνω ποίημα του Κ. Καβάφη; Να συγκρίνετε τις δύο απόψεις.

2.(Θ. Τ. 23761)

Αριστοτέλης, Ἠθικὰ Νικομάχεια, Β 2.1-4, 1103b26-1104a5

Ο Αριστοτέλης αναλύει τη φύση των ηθικών αρετών, οι οποίες κατακτώνται χάρις στη συνήθεια που δημιουργείται με την επανάληψη μιας ενέργειας. Ξεκινώντας την ανάλυσή του, διευκρινίζει ότι η φιλοσοφική ενασχόληση με τις ανθρώπινες πράξεις, αντίθετα από τη θεωρητική γνώση (μαθηματική, φυσική, θεολογία), έχει πρακτική χρησιμότητα και εφαρμογή.

Επειδή λοιπόν η παρούσα φιλοσοφική μας ενασχόληση δεν έχει ως στόχο της, όπως οι άλλες, τη θεωρητική γνώση (η έρευνά μας δηλαδή δεν γίνεται για να μάθουμε τι είναι η αρετή, αλλά για να γίνουμε ενάρετοι αλλιώς δεν θα είχε κανένα νόημα), είναι ανάγκη να εξετάσουμε το θέμα «πράξεις», με το νόημα «πώς πρέπει να τις πράττουμε» αυτό, φυσικά, επειδή από αυτές εξαρτάται και το τι θα είναι τελικά οι έξεις μας, όπως το έχουμε ήδη πει. Ας βάλουμε λοιπόν ως βάση τη γενικά παραδεκτή αρχή ότι οι πράξεις μας πρέπει να κατευθύνονται από τον ορθό λόγο [...]. Ας σπεύσουμε όμως να συμφωνήσουμε από τώρα μεταξύ μας πως κάθε φορά που μιλούμε για πράξεις και για συμπεριφορές ο λόγος μας δεν μπορεί παρά να είναι γενικός και όχι ακριβής ως τη λεπτομέρεια. Το είπαμε ήδη στην αρχή, ότι οι φιλοσοφικοί μας λόγοι πρέπει να ζητούμε να είναι αντίστοιχοι προς το θέμα μας -και, βέβαια, τα θέματα τα σχετικά με τη συμπεριφορά μας και με ό,τι μας συμφέρει και μας ωφελεί δεν έχουν τίποτε το σταθερό, όπως δεν έχουν τίποτε το σταθερό και τα θέματα τα σχετικά με την υγεία μας.

(Μτφρ. Δ. Λυπουρλής)

Να συγκρίνετε την άποψη του Επίκουρου για τον σκοπό και την αξία της φιλοσοφίας με την αντίστοιχη άποψη του Αριστοτέλη, όπως αυτή διατυπώνεται στο παραπάνω παράλληλο κείμενο από τα Ἠθικὰ Νικομάχεια.

ΘΕΜΑ Β3. [Μονάδες 10]

1.(Θ. Τ. 23450)

Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε μία από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη:

1. Η θρησκεία αποτέλεσε το πρόσχημα πίσω από το οποίο κρύβονταν οι πολιτικοί λόγοι της δίωξης του Σωκράτη.
2. Η Ακαδημία του Πλάτωνα ήταν σημείο συνάντησης σημαντικών λογίων της εποχής.
3. Ο Πλάτων έδωσε κι ένα δεύτερο παρατσούκλι στον Αριστοτέλη· τον είπε «ακροατή», γιατί ο Αριστοτέλης άκουγε προσεκτικά όλα τα μαθήματα.
4. Ο Αριστοτέλης απέφευγε να ασκεί κριτική στους συναδέλφους του στην Ακαδημία.
5. Ο Αριστοτέλης πίστευε ότι οι άνθρωποι μπορούν να εξασφαλίσουν την ευδαιμονία τους μόνο με την κατάκτηση της αρετής.

2.(Θ. Τ. 23761)

Να συνδέσετε καθεμία από τις φράσεις της στήλης Α με μία φράση της στήλης Β, ώστε να συμπληρώνεται ορθά το νόημά της.

A

1. Η σωκρατική αμφισβήτηση υπήρξε
2. Ο Σωκράτης καταδικάστηκε επειδή
3. Το πρώτο θέμα συζήτησης μεταξύ Σωκράτη και Πρωταγόρα είναι
4. Στη δικαιοσύνη κατά τον Πλάτωνα εμπεριέχονται τρεις αρετές
5. Ο Αριστοτέλης πρόβαλε τον όρο

B

- α. δημιουργική.
- β. πηγή άρνησης.
- α. δεν είχε εκπληρώσει τις στρατιωτικές υποχρεώσεις του.
- β. θεωρήθηκε υπεύθυνος για την πολιτική συμπεριφορά των μαθητών του.
- α. η φύση της αρετής.
- β. η διδασκαλία της αρετής.
- α. σοφία, ανδρεία, σωφροσύνη
- β. ανδρεία, εντιμότητα, σοφία
- α. ευτυχία.
- β. ευδαιμονία.

ΘΕΜΑ Β4. [Μονάδες 10]

1. (Θ. Τ. 23450)

Να αντιστοιχίσετε καθεμία αρχαιοελληνική λέξη της στήλης Α με την ετυμολογικά συγγενή νεοελληνική λέξη της στήλης Β. Δύο λέξεις στη στήλη Β περισσεύουν.

A

1. ἔστιν
2. λέγων
3. παρεληλυθέναι
4. ἔχομεν
5. πράττομεν

B

- α. προέλευση
- β. έλεγχος
- γ. ουσία
- δ. παραλογισμός
- ε. σχήμα
- ζ. διαπραγμάτευση
- η. πρατήριο

2. (Θ. Τ. 23761)

Να γράψετε μία σύνθετη λέξη της Νέας Ελληνικής, με πρώτο συνθετικό καθεμία από τις παρακάτω λέξεις των αρχαίων διδαγμένων κειμένων: ὀρθῶς, ψυχήν, ὅμοιος, πάντα, πράττομεν.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1^η Διδακτική Ενότητα Αριστοτέλης, Μετὰ τὰ φυσικά, Α2, 982b12-28

Θ. Τ. 23789- 23449-23447-23446

ΘΕΜΑ Α1. [Μονάδες 10]

1.(Θ. Τ. 23789)

α.

1-Σ: Διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν

2-Σ: διὰ τὸ εἰδέναι τὸ ἐπίστασθαι ἐδίωκον καὶ οὐ χρήσεώς τινος ἔνεκεν.

3-Σ: πάντων ὑπαρχόντων τῶν ἀναγκαίων ...ἢ τοιαύτη φρόνησις ἤρξατο ζητεῖσθαι.

β. Ο Αριστοτέλης αναφέρει ότι επιζητούμε τη φιλοσοφία ως τη μόνη ελεύθερη επιστήμη κατά τρόπο αναλογικό (ὡσπερ ...) με την έννοια του ελεύθερου ανθρώπου, καθώς ελεύθερος είναι εκείνος ο άνθρωπος που υπάρχει για τον εαυτό του και όχι για κάποιον άλλο. Όπως ο ελεύθερος άνθρωπος υπάρχει για τον εαυτό του, έτσι και η φιλοσοφία υπάρχει για τον εαυτό της.

2. (Θ. Τ. 23449-23447)

α.

1-Σ: ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων θαυμάσαντες

2-Σ: Ὁ δ' ἀπορῶν καὶ θαυμάζων οἶεται ἀγνοεῖν

3-Σ: οὕτω καὶ αὐτὴν ὡς μόνην οὔσαν ἐλευθέραν τῶν ἐπιστημῶν·

β. ἢ τοιαύτη φρόνησις

3. (Θ. Τ. 23446)

α.

1-Α: ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων θαυμάσαντες

2-Σ: ὁ φιλόμυθος φιλόσοφος πῶς ἐστίν·

3-Σ: σχεδὸν γὰρ πάντων ὑπαρχόντων τῶν ἀναγκαίων... ἢ τοιαύτη φρόνησις ἤρξατο ζητεῖσθαι.

β. Τα πιο σημαντικά πράγματα για τα οποία άρχισαν να προβληματίζονται οι άνθρωποι είναι π.χ. τα φαινόμενα της σελήνης και του ήλιου, για τα άστρα και για τη γέννηση του σύμπαντος.

ΘΕΜΑ Β1. [Μονάδες 10]

1. (Θ. Τ. 23789)

Ο Αριστοτέλης θέλει να αποδείξει ότι μονάχα η φιλοσοφία υπάρχει χάριν του εαυτού της, δεν υφίσταται δηλαδή για λόγους χρηστικούς και εξυπηρέτησης αναγκών.

Ξεκινώντας την επιχειρηματολογία του ο Αριστοτέλης, ισχυρίζεται πως αφετηρία του φιλοσοφείν είναι το θαυμάζειν: αρχικά για τα παράξενα και παράδοξα της καθημερινής ζωής που είχαν άμεσα μπροστά τους οι άνθρωποι (τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων) όπως για παράδειγμα καθημερινά φαινόμενα στατικού ηλεκτρισμού και μαγνητισμού, το ουράνιο τόξο, τις βροντές, τις αστραπές κλπ, και στη συνέχεια προοδευτικά και για τα πιο σπουδαία και σημαντικά φυσικά κοσμολογικά φαινόμενα, όπως για παράδειγμα (οἶον ...) τα σεληνιακά, ηλιακά, αστρικά, αλλά και την ίδια τη γένεση του σύμπαντος με μία κλιμάκωση από τα πιο κοντινά στον άνθρωπο και τις δυνατότητες της γνώσης του στα πιο μακρινά και δυσεργήνευτα. Η φιλοσοφική δραστηριότητα, επομένως, επιδρά στον άνθρωπο κατά τρόπο ολιστικό και όχι μόνο διανοητικά αλλά και συναισθηματικά, αφού η απαρχή της κατεξοχήν έλλογης δραστηριότητας του ανθρώπου βρίσκεται σε ένα συναίσθημα, ένα πάθος, όπως είναι το θαυμάζειν. Στη συνέχεια, ο Αριστοτέλης διατυπώνει τον ισχυρισμό ότι η απορία και ο θαυμασμός υποδηλώνουν τη συνειδητοποίηση εκ μέρους των ανθρώπων της άγνοιάς τους και κατ' επέκταση (διατηρώντας μία επιφύλαξη εἴπερ ...) την επιθυμία τους να την υπερβούν χάριν της ίδιας της γνώσης και όχι κάποιας χρησιμότητας. Ακολούθως, με μία σύντομη ιστορική διαπίστωση (Μαρτυρεῖ δὲ αὐτὸ τὸ συμβεβηκός) τεκμηριώνει τον προηγούμενο ισχυρισμό: μόνο όταν οι άνθρωποι ικανοποίησαν όλες τις βασικές βιοτικές ανάγκες τους, μόνο τότε στράφηκαν οι άνθρωποι σε αυτού του είδους την πνευματική αναζήτηση. Η φιλοσοφική δραστηριότητα υπερβαίνει τις πιεστικές ανάγκες της καθημερινής ζωής, καθώς αναπόφευκτα προϋποθέτει χρόνο ελευθερίας κι άνεση ζωής. Ο Αριστοτέλης συμπεραίνει (Δῆλον οὖν..) εμβαθύνοντας ότι δεν επιδιώκουμε αυτήν τη γνώση για να καλύψει με τη σειρά της κάποια ανάγκη, αλλά την επιζητούμε ως τη μόνη ελεύθερη επιστήμη κατά τρόπο αναλογικό (ὥσπερ ...) με την έννοια του ελεύθερου ανθρώπου. [303 λέξεις]

2. (Θ. Τ. 23449)

Ο Αριστοτέλης στο έργο του *Μετὰ τὰ φυσικά* παρουσιάζει πράγματι την πρώτη ιστορία της φιλοσοφίας, προβαίνοντας σε μία ανάλυση της συνεισφοράς όλων των Ελλήνων φιλοσόφων και δεν περιορίζεται σε μία μελέτη αποκλειστικά λογική. Άλλωστε για να καταλάβουμε για ποιον λόγο φιλοσοφούμε, πρέπει όχι μόνο να ορίσουμε τι είναι φιλοσοφία, αλλά και να εξετάσουμε με ιστορική ματιά το πώς άρχισαν οι άνθρωποι να φιλοσοφούν. Για τον σκοπό αυτό, καθώς αρθρώνει το συγκεκριμένο κεφάλαιο (A2), κάνει τις παρακάτω γλωσσικές επιλογές:

- α) χρήση χρονικών προσδιορισμών (καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον, ἐξ ἀρχῆς, εἶτα),
- β) διπλή χρήση του ρήματος ἄρχομαι (ἤρξαντο, ἤρξατο).
- γ) μία ρητή αναφορά στο *συμβεβηκός*, δηλαδή στο ιστορικό συμβάν,
- δ) ευρεία χρήση ιστορικών χρόνων.

Η ιστορικότητα, λοιπόν, της φιλοσοφίας, στη διαχρονία και τη συγχρονία της, διαπερνά τη σκέψη του Αριστοτέλη. Επιπλέον, παρατηρούμε ότι απουσιάζουν οι αυστηρές χρονολογικές αναφορές. Έτσι, ο Αριστοτέλης, ως φιλόσοφος, και όχι ως ιστορικός, θα καταφέρει να αρθρώσει οργανωμένα τον δικό του, προσωπικό φιλοσοφικό λόγο, υποτάσσοντας κάθε επιμέρους ιστορική περίπτωση. [162 λέξεις]

3. (Θ. Τ. 23447)

Με μία σύντομη ιστορική διαπίστωση ο Αριστοτέλης τεκμηριώνει τον προηγούμενο ισχυρισμό του: μόνο όταν οι άνθρωποι ικανοποίησαν όλες τις βασικές βιοτικές ανάγκες τους και τακτοποίησαν τις υλικές προϋποθέσεις και για καλοζωία και για εξύψωση της ζωής (πρὸς *ῥαστώνην* καὶ *διαγωγὴν*), μόνο τότε στράφηκαν οι άνθρωποι σε αυτού του είδους την πνευματική αναζήτηση, δηλαδή τη φιλοσοφία. Η φιλοσοφική δραστηριότητα, λοιπόν, υπερβαίνει τις πιεστικές ανάγκες της καθημερινής ζωής, καθώς αναπόφευκτα προϋποθέτει χρόνο ελευθερίας κι άνεση ζωής. Ο Αριστοτέλης δεν συνδέει τη φιλοσοφία με τη *ῥαστώνην*, την χαλάρωση δηλαδή και την απόλαυση, ανατρέχοντας απλώς στην ιστορική της καταγωγή. Αν η σύνδεση αυτή δεν ήταν διαχρονική και ουσιώδης, δεν θα τον ενδιέφερε. Ο Αριστοτέλης διαβλέπει ότι η δραστηριότητα του φιλοσόφου υπερβαίνει πάντα τις πιεστικές απαιτήσεις της καθημερινότητας, προϋποθέτει χρόνο ελευθερίας και απομάκρυνση από τις άλλες τέχνες· τότε και μόνο τότε μπορεί αυτός να προσεγγίσει τη φιλοσοφική ακρίβεια. Γι' αυτό και η *ῥαστώνη* γίνεται έγκυρο σημάδι της φιλοσοφίας. Επομένως, το χωρίο λειτουργεί ως απόδειξη του ισχυρισμού ότι η επιδίωξη της υπέρβασης της άγνοιας έγινε χάριν της γνώσης και όχι για κάποια άλλη χρησιμότητα. [178 λέξεις]

4. (Θ. Τ. 23446)

Αξιοπρόσεκτη είναι, πράγματι, η παρενθετική ενισχυτική διατύπωση (διὸ καὶ ὁ φιλόμυθος φιλόσοφος πῶς ἐστίν· ὁ γὰρ μῦθος σύγκειται ἐκ θαυμασίων), αφού με τα αξιοθαύμαστα, τα αξιοπερίεργα ασχολείται τόσο ο μύθος όσο και η φιλοσοφία. Ο μύθος έχει ως πρώτη πηγή τις αναγκαίες αντιδράσεις της ανθρώπινης συνείδησης μπροστά στο άγνωστο, το οποίο προσπαθεί να κατανοήσει και μέσα στο οποίο θέλει να ενεργήσει, αφού αλλιώς δεν μπορεί να ολοκληρωθεί η ύπαρξή της. Άλλωστε ο μύθος είχε τη δική του φιλοσοφική αξία και δεν έπαψε ποτέ να είναι πολύτιμο εργαλείο σκέψης. Ο Αριστοτέλης στο συγκεκριμένο σημείο έχει προφανώς κατά νου τόσο τους αρχαίους μυθογράφους, όσο και τον Πλάτωνα που αξιοποιεί τον μύθο ως εργαλείο φιλοσοφικής ανάλυσης π.χ. μύθος του Σπηλαίου. Είναι γνωστό, άλλωστε, ότι ο Πλάτων χρησιμοποιεί τον μύθο για να αποτολμήσει πέρα από τον λόγο, να υποστηρίξει τα θεωρητικώς αναπόδεικτα. Θα μπορούσαμε, τέλος, να ισχυριστούμε ότι στο σημείο αυτό υπόκειται ένα βαθύτερο ερμηνευτικό σχήμα για την πορεία της ανθρωπότητας προς τη γνώση: από τον μύθο στον λόγο. [165 λέξεις]

ΘΕΜΑ Β2. [Μονάδες 10]

1. (Θ. Τ. 23789)

Στα δυο κείμενα, αν και απέχουν χρονικά μεταξύ τους, εντοπίζονται παράλληλες τοποθετήσεις ως προς την αφετηρία και τις επιδιώξεις της φιλοσοφικής δραστηριότητας. Ο Αριστοτέλης ισχυρίζεται πως αφετηρία του φιλοσοφείν είναι το θαυμάζειν με τη σημασία τόσο της πρωτογενούς έκπληξης (ευχάριστης ή δυσάρεστης) όσο και της περιέργειας. Η επιθυμία της γνώσης κατ' αυτόν είναι έμφυτη στον άνθρωπο. Η απορία και ο θαυμασμός υποδηλώνουν τη συνειδητοποίηση εκ μέρους των ανθρώπων της άγνοιάς τους, και κατ' επέκταση την επιθυμία τους να την υπερβούν. Άλλωστε, ο

Αριστοτέλης συνδέει άμεσα τη φιλοσοφική δραστηριότητα με την αναζήτηση της αλήθειας. Ομοίως και ο Βίτγκενσταϊν θεωρεί ότι αφετηρία της φιλοσοφικής δραστηριότητας είναι η διανοητική δυσφορία, η έκφραση απορίας του τι και του γιατί που εγγενώς υπάρχει στον άνθρωπο (Ξεκινάμε με μια διανοητική δυσφορία ...«Γιατί;»... Τα φιλοσοφικά προβλήματα έχουν τη μορφή: «Τα 'χω χαμένα). Παράλληλα, ο Βίτγκενσταϊν διαπιστώνει ότι οι άνθρωποι αναζητούν τη γνώση, ενώ δεν γνωρίζουν τι ακριβώς ρωτούν (οι φιλόσοφοι ρωτούν... αυτό που ρωτούν). Επομένως, διαφαίνεται ότι και γι' αυτόν η στόχευση του φιλοσοφικού στοχασμού είναι προσανατολισμένη στην κατάκτηση της γνώσης και στην αναζήτηση των δυνατοτήτων της ανθρώπινης σκέψης χωρίς να υπηρετεί κατ' ανάγκην χρησιμοθηρική στόχευση. [188 λέξεις]

2. (Θ. Τ. 23449-23447)

Ο Ντεκάρτ ορίζει τη φιλοσοφία ως «μελέτη της σοφίας» και παραπέμπει στην αναζήτηση των πρώτων αιτιών για τη σε βάθος μελέτη της. Επίσης, προσθέτει ως κύρια διάσταση της έννοιας «φιλοσοφία» την τέλεια γνώση και θέλει να θεμελιώσει τη φιλοσοφία πάνω σε κάποιες αρχές, ώστε να λειτουργήσει αυτή αιτιοκρατικά. Γι' αυτό δεν δίνει έμφαση στην ηθική-πρακτική διάσταση της ανθρώπινης σοφίας. Αυτό, οπωσδήποτε, τον φέρνει κοντά στη σκέψη του Αριστοτέλη. Άλλωστε, ο κομβικός ρόλος της φιλοσοφίας ως δρόμου για την υπέρβαση της άγνοιας και προσέγγισης της γνώσης διατυπώνονται με σαφήνεια και στο κείμενο του Αριστοτέλη. Ο Σταγειριτής αναφέρεται στη σε βάθος προσέγγιση της γνώσης (*τὸ εἰδέναι, τὸ ἐπίστασθαι*), και ειδικότερα στην ολοκληρωμένη γνώση. Στις λέξεις *ἀγνοεῖν* και *ἄγνοιαν* επιβεβαιώνεται, επίσης, η διανοητική, εκτός των άλλων, διάσταση της φιλοσοφίας κατά τον Αριστοτέλη. Ωστόσο, ο Ντεκάρτ δίνει και μία πιο χρηστική προοπτική στη φιλοσοφία (τόσο για την καθοδήγηση της ζωής του όσο και για τη διατήρηση της υγείας του και για την επινόηση όλων των τεχνών), αλλά σε κάθε περίπτωση είναι εμφανής η επιστημονική στόχευση, η συγκρότηση στέρεης γνώσης, δηλαδή *ἐπιστήμης*, στο οποίο θα συμφωνούσε ο Αριστοτέλης. [183 λέξεις]

3. (Θ. Τ. 23446)

Στο κείμενο του Βέικου παρουσιάζεται η κατάκτηση ενός συνόλου ικανοτήτων που προκύπτουν για αυτόν/ήν που ασχολείται με τη φιλοσοφία: επίλυση προβλημάτων, λογική οργάνωση της σκέψης, διατύπωση έγκυρης επιχειρηματολογίας, κριτική ανάλυση κ.λπ. Αν και φαινομενικά μπορεί κανείς να υποστηρίξει ότι παρουσιάζεται διάσταση απόψεων με το κείμενο του Αριστοτέλη, εντούτοις τα δύο κείμενα στην ουσία συνομιλούν. Αφενός η αναφορά στο κείμενο του Βέικου σε πλήθος διανοητικών ικανοτήτων, όπως αυτές που προαναφέρθηκαν συμπλέει τόσο με τον θαυμασμό και την έκπληξη όσο και με την προσπάθεια του ανθρώπινου νου να υπερβεί την άγνοια που διατυπώνονται στο κείμενο του Αριστοτέλη. Άλλωστε, η απορία γίνεται αφετηρία της φιλοσοφικής αναζήτησης, καθώς ο Αριστοτέλης θεωρεί πως η «απορητική μέθοδος» είναι η αρχική και η θεμελιώδης φιλοσοφική μέθοδος με έκθεση αποριών, διατύπωση αντίθετων λύσεων, εξέταση των συνεπειών, λογικά δηλαδή εργαλεία άμεσα συνδεδεμένα με τις ικανότητες που αναφέρονται στο κείμενο του Βέικου. Αφετέρου το

σύνολο αυτών των ικανοτήτων προκύπτει ως αβίαστο αποτέλεσμα της φιλοσοφικής δραστηριότητας και όχι ως αυτοσκοπός. [159 λέξεις]

ΘΕΜΑ Β3. [Μονάδες 10]

1. (Θ. Τ. 23789)

1-α, 2-β, 3-β, 4-α, 5-α

2. (Θ. Τ. 23449)

1-γ, 2-δ, 3-β, 4-ε, 5-α.

3. (Θ. Τ. 23447)

1-β, 2-δ, 3-γ, 4-ε, 5-β

4. (Θ. Τ. 23446)

1-β, 2-α, 3-α, 4-β, 5-γ

ΘΕΜΑ Β4. [Μονάδες 10]

1. (Θ. Τ. 23789)

- απαρχή, έναρξη, αρχηγός
- προσελήνωση, πανσέληνος, σεληνόφως
- ηλιοφάνεια, αντηλιά, ηλιοστάσιο
- διαφυγή, προσφυγή, καταφύγιο
- χρησιμοποίηση, αχρηστία, κατάχρηση

2. (Θ. Τ. 23449-23447)

1. Στην εκδήλωση παρευρέθηκαν οι τοπικές Αρχές.
2. Ο/Η μαθητής/τρια κρατούσε πρόχειρες σημειώσεις στο τετράδιό του/της.
3. Το πάθημα του/της έγινε μάθημα.
4. Θαυμάσια τα νέα που μου μεταφέρεις!
5. Θα σου πω ένα μυστικό, αλλά δεν θέλω να το μαρτυρήσεις.

3. (Θ. Τ. 23446)

πρόχειρα, παθημάτων, γενέσεως, ἄγνοιαν- ἄγνοεῖν, φαμέν

2^η Διδακτική Ενότητα
Αριστοτέλης, Προτρεπτικός [Πρὸς Θεμισώνα], αποσπ. 8-9

Θ. Τ. 23761- 23760-23758-23756-23755-23450

A1.

1. Θ. Τ. 23760

1-Σ: *τούτων δ' επικίνδυνός ἐστιν ἡ χρῆσις*

2-Λ: *Δεῖ τοίνυν ὀρέγεσθαι τῆς ἐπιστήμης κτᾶσθαι τε..., δι' ἧς πάντα ταῦτα εὖ θησόμεθα.*

3-Σ: *ἄλλαι μὲν εἰσιν αἱ ποιοῦσαι ..., ἄλλαι δὲ αἱ χρώμεναι ταύταις*

4-Σ: *Φιλοσοφητέον ἄρα ἡμῖν, εἰ μέλλομεν ὀρθῶς πολιτεύσεσθαι*

5-Λ: *μόνη ... ἡ τὸ ὄλον ἀγαθὸν θεωροῦσα*

2. Θ. Τ. 23758

α.

1-Λ: *ἄλλαι μὲν εἰσιν αἱ ποιοῦσαι ἕκαστον τῶν ἐν τῷ βίῳ πλεονεκτημάτων ἐπιστήμαι, ἄλλαι δὲ αἱ χρώμεναι ταύταις*

2-Σ: *ἐν αἷς ἐστιν ὡς ἂν ἡγεμονικωτέραις ὑπαρχούσαις τὸ κυρίως ὄν ἀγαθόν*

3-Σ: *μόνη ἡ τοῦ κρίνειν ἔχουσα τὴν ὀρθότητα καὶ ἡ τῷ λόγῳ χρωμένη καὶ ἡ τὸ ὄλον ἀγαθὸν θεωροῦσα, ἣτις ἐστὶ φιλοσοφία*

β. Ο λόγος για τον οποίο πρέπει να φιλοσοφούμε με κάθε τρόπο είναι επειδή από όλες τις επιστήμες μόνον η φιλοσοφία εμπεριέχει και τη λογική σκέψη και την αλάνθαστη φρόνηση που κατευθύνει αναγκαστικά προς τις ορθές πράξεις.

3. Θ. Τ. 23756

α.

1-Λ: *καὶ χρῆσθαι αὐτῇ προσηκόντως*

2-Σ: *Φιλοσοφητέον ἄρα ἡμῖν, εἰ μέλλομεν ὀρθῶς πολιτεύσεσθαι καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως.*

3-Σ: *Φιλοσοφητέον*

β. Το δι' ἧς (αναφορική αντωνυμία) αναφέρεται στο ἐπιστήμης. Το ταῦτα (δεικτική αντωνυμία) παραπέμπει στο τὰ ὑποκείμενα πρὸς τὸν βίον ἡμῖν.

4. Θ. Τ. 23755

α.

1-Λ: *τούτων δ' επικίνδυνός ἐστιν ἡ χρῆσις*

2-Σ: *καὶ πλέον θάτερον ἀπεργάζεται τοῖς μὴ δεόντως αὐτοῖς χρωμένοις*

3-Λ: *Δεῖ τοίνυν ὀρέγεσθαι τῆς ἐπιστήμης κτᾶσθαι τε αὐτὴν καὶ χρῆσθαι αὐτῇ προσηκόντως*

β. Ο Αριστοτέλης επισημαίνει ὅτι ἡ αναζήτηση τῆς γνώσης, ἡ ἀπόκτηση καὶ ἡ ορθὴ εφαρμογὴ τῆς γίνεται για να εἴμαστε σε θέση να κάνουμε εποικοδομητικὴ χρῆση ὅλων τῶν μέσων που μας ἔχουν δοθεῖ για τὴ διαμόρφωση τοῦ βίου μας.

B1.

1. Θ. Τ. 23760

Βασική θέση που ο Αριστοτέλης διακηρύσσει παντού στον Προτρεπτικό, είναι η διαπλοκή της γνώσης για τη φύση με τη γνώση των ηθικών αρχών. Όποιος δραστηριοποιείται φιλοσοφικά κατορθώνει να γνωρίσει τις αρχές της φύσης (είτε των πραγμάτων είτε της ψυχής): ανακαλύπτει δηλαδή ότι παντού στη φύση των πραγμάτων κυριαρχεί η τάξη και η νομοτέλεια. Αυτή η γνώση, συνεπώς, τον βοηθά να ρυθμίσει ανάλογα την προσωπική του ζωή. Αυτό το νόημα έχει η διατύπωση ότι η φιλοσοφία έχει τη δύναμη να κατευθύνει όλα τα πράγματα σύμφωνα με τη φύση τους (ή φιλοσοφία δύναται ἐπιτάττειν κατὰ φύσιν). Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει δηλαδή ότι αντικείμενο της φιλοσοφικής σκέψης και της ύψιστης επιστήμης είναι η αλήθεια, και μάλιστα η αλήθεια σύμφωνα με τη φύση των πραγμάτων. [120 λέξεις]

2. Θ. Τ. 23758

Στο απόσπασμα 8 ο Αριστοτέλης καταλήγει στη δεοντολογική διατύπωση «πρέπει να φιλοσοφούμε εάν θέλουμε να είμαστε καλοί πολίτες και να ζήσουμε ωφέλιμα» (Φιλοσοφητέον ἄρα ἡμῖν, εἰ μέλλομεν ὀρθῶς πολιτεύεσθαι καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως).

Αρχικά, ο Αριστοτέλης επισημαίνει την αναγκαιότητα της σωστής χρήσης ὄσων εργαλείων διαθέτουμε για τη ζωή: προϋπόθεση της σωστής χρήσης αποτελεί η ασφαλής και έγκυρη γνώση (ἐπιστήμη· από το ρήμα ἐπίσταμαι). Ειδικότερα, ο άνθρωπος διαθέτει για παράδειγμα το σώμα και ὅσα εξυπηρετούν το σώμα, σαν ένα είδος εργαλείων (ὄργανα). Αυτό από μόνα τους δεν είναι ούτε κάτι καλό ούτε κάτι κακό. Η χρήση τους, ωστόσο, ενέχει κινδύνους, και τις περισσότερες φορές προκαλείται το αντίθετο αποτέλεσμα. Κατά συνέπεια, απαιτείται (δεῖ) η ασφαλής και στέρεη γνώση (ἐπιστήμη) η οποία θα αποτρέψει τους κινδύνους και θα συμβάλει στην καλύτερη χρήση τους (προσηκόντως), εξυπηρετώντας τον απώτερο στόχο του ανθρώπου. Αξιοσημείωτη εδώ η κλιμάκωση: ο άνθρωπος επιζητά τη γνώση, μετά προβαίνει στην απόκτησή της με τελικό ζητούμενο ὅμως την εφαρμογή της και τη σωστή χρήση της (ὀρέγεσθαι-κτᾶσθαι-χρῆσθαι). Σε αυτήν τη γνώση στοχεύει η φιλοσοφία και γι' αυτό είναι απαραίτητη κατά τρόπο διττό, εάν θέλουμε να παρακολουθούμε σωστά τις δημόσιες υποθέσεις (σχῆμα προθύστερο) και να διαμορφώνουμε επωφελώς την ιδιωτική μας ζωή (εἰ μέλλομεν ὀρθῶς πολιτεύεσθαι καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως). Η διατύπωση είναι δεοντολογική, στο πλαίσιο ενός υποθετικού συλλογισμού, αποκτώντας μία διάσταση διαχρονική (ἡμῖν). Είναι εμφανές ότι αξιοποιείται η δομή του συλλογισμού (δύο προκείμενες και ένα συμπέρασμα).

Συμπερασματικά, για τον Αριστοτέλη η φιλοσοφία λειτουργεί ενοποιητικά: συντονίζει την παρουσία του ανθρώπου στον κόσμο, δίνοντάς της συνοχή, ενότητα και νόημα. Πρόκειται, δηλαδή για μια ισχυρή προτροπή στον φιλοσοφικό τρόπο ζωής και στον φιλοσοφικό στοχασμό. [271 λέξεις]

3. Θ. Τ. 23756

Στο απόσπασμα 9 ο Αριστοτέλης καταλήγει στη δεοντολογική διατύπωση «πρέπει να φιλοσοφούμε με κάθε τρόπο, διότι η φιλοσοφία εμπεριέχει την ορθή κρίση και τη φρόνηση που κατευθύνει αλάνθαστα τις πράξεις μας» (φιλοσοφητέον ἐκ παντὸς τρόπου, ὡς μόνης φιλοσοφίας τὴν ὀρθὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀναμάρτητον ἐπιτακτικὴν φρόνησιν ἐν ἑαυτῇ περιεχούσης).

Το απόσπασμα 9 αποτελεί ένα επιπλέον (Ἔτι...) επιχείρημα για την αναγκαιότητα της φιλοσοφίας, αφού αυτή μπορεί να χρησιμοποιεί σωστά όλα τα είδη γνώσης. Πιο συγκεκριμένα, κατά τον Αριστοτέλη, η γνώση μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε διάφορα επίπεδα με διαφορετική στόχευση: 1) γνώση που παράγει τα αγαθά της ζωής και γνώση που τα χρησιμοποιεί, 2) είδη γνώσης που υπηρετούν και είδη γνώσης που καθοδηγούν. Τα τελευταία εκπροσωπούν τον υψηλότερο βαθμό γνώσης και σε αυτά βρίσκεται το καθαυτό αγαθό (ο απώτερος στόχος του φιλοσοφικού στοχασμού). Ακολουθεί η υποθετική διατύπωση: Εἰ τοίνυν μόνη ἡ τοῦ κρίνειν ἔχουσα τὴν ὀρθότητα καὶ ἡ τῷ λόγῳ χρωμένη καὶ ἡ τὸ ὄλον ἀγαθὸν θεωροῦσα, ἣτις ἐστὶ φιλοσοφία, χρῆσθαι πᾶσι καὶ ἐπιτάττειν κατὰ φύσιν δύναται· εἴαν ἡ φιλοσοφία, ἐκεῖνο δηλαδή το είδος γνώσης που α) καταλήγει σε διατύπωση σωστής κρίσης, β) χρησιμοποιεί τη λογική και γ) στοχεύει συνολικά το αγαθό, μπορεί να χρησιμοποιεί όλα τα άλλα είδη γνώσης και να τα διευθύνει σύμφωνα με τις αρχές της φύσης (κατὰ φύσιν), τότε πρέπει να φιλοσοφούμε (φιλοσοφητέον=χρῆ φιλοσοφεῖν), καθώς κατά την άποψη του Αριστοτέλη (ὡς...) μόνον η φιλοσοφία περικλείει τη σωστή κρίση και την αλάνθαστη (ἀναμάρτητον) γνώση, που διαθέτει την ορίζουσα δύναμη να καθορίζει τι πρέπει και τι δεν πρέπει να κάνουμε (ἐπιτακτικὴν φρόνησιν). Η διατύπωση και εδώ είναι δεοντολογική, αποτελεί το συμπέρασμα μίας ακόμη υποθετικής διατύπωσης, ενώ αιτιολογείται από την υποκειμενική παραδοχή για τη μοναδικότητα της φιλοσοφίας (ὡς μόνης φιλοσοφίας τὴν ὀρθὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀναμάρτητον ἐπιτακτικὴν φρόνησιν ἐν ἑαυτῇ περιεχούσης). Είναι εμφανές ότι αξιοποιείται η δομή του συλλογισμού (δύο προκειμένες και ένα συμπέρασμα).

Συμπερασματικά, για τον Αριστοτέλη η φιλοσοφία λειτουργεί ενοποιητικά· συντονίζει την παρουσία του ανθρώπου στον κόσμο, δίνοντάς της συνοχή, ενότητα και νόημα. Πρόκειται, δηλαδή για μια ισχυρή προτροπή στον φιλοσοφικό τρόπο ζωής και στον φιλοσοφικό στοχασμό. [Λέξεις 338]

4. Θ. Τ. 23755

Στον Προτρεπτικό του Αριστοτέλη είναι έντονη η σωκρατική επιρροή. Το αίτημα να μην δεχόμαστε τίποτε ως αυτονόητα καλό ή κακό, αν δεν έχει προηγηθεί προσεκτικός έλεγχος, όπως είχε διακηρύξει ο Σωκράτης στην πλατωνική Άπολογία του, δηλώνει ότι ζωή χωρίς αδιάκοπο (αυτο)έλεγχο δεν αξίζει να τη ζει κανείς. Η αρχαιοελληνική λέξη «βίος» δεν ταυτίζεται πάντα απολύτως με τη λέξη «ζωή». Συχνά με τον «βίον» δίνεται έμφαση στον τρόπο της ζωής, στην κατάσταση της ζωής ή στο πώς βιώνει ο άνθρωπος τη ζωή. Έτσι, ενώ η ζωή αποτελεί για τον άνθρωπο ένα υπαρκτικό δεδομένο, ο βίος υπόκειται σε διερώτηση, διαμόρφωση και επιλογή. Με άλλα λόγια, ενώ η ζωή για κάθε έμβιο ον είναι μία, οι επιλέξιμοι βίοι είναι πολλοί. Από αυτή την οπτική γωνία, ο

ανθρώπινος βίος, ατομικός και συλλογικός, μπορεί να γίνει αντικείμενο φιλοσοφικής μελέτης. Και ο Αριστοτέλης στον Προτρεπτικό αναγνωρίζει ότι η φιλοσοφία είναι απαραίτητη για τον κοινωνικό και πρακτικό βίο. Συγκεκριμένα, στην πρώτη παράγραφο του Προτρεπτικού (απ. 8) επιχειρηματολογεί για το ότι πρέπει να επιδιώκουμε το σύνολο των γνώσεων, να τις αποκτήσουμε και να τις εφαρμόσουμε σωστά (δει τοίνυν ὀρέγεσθαι τῆς ἐπιστήμης κτᾶσθαι τε αὐτὴν καὶ χρῆσθαι αὐτῇ προσηκόντως), ὥστε να μπορούμε να αξιοποιήσουμε εποικοδομητικά στη διαμόρφωση του βίου μας όλα τα μέσα και τα εργαλεία που διαθέτουμε. Στη δεύτερη παράγραφο (απ. 9) δίνει την ὑψιστή θέση στη φιλοσοφία και στην αξία της για μια ευτυχισμένη ζωή, αφού θεωρεί ότι η φιλοσοφία, εκείνο δηλαδή το είδος γνώσης που α) καταλήγει σε διατύπωση σωστής κρίσης, β) χρησιμοποιεί τη λογική και γ) στοχεύει συνολικά το αγαθό, μπορεί να χρησιμοποιεί όλα τα άλλα είδη γνώσης και να τα διευθύνει σύμφωνα με τις αρχές της φύσης (κατὰ φύσιν). Μόνο η φιλοσοφία περικλείει τη σωστή κρίση και την αλάνθαστη (ἀναμάρτητον) γνώση, που διαθέτει την ορίζουσα δύναμη να καθορίζει τι πρέπει και τι δεν πρέπει να κάνουμε (ἐπιτακτικὴν φρόνησιν). Επομένως, ο Αριστοτέλης με την επιχειρηματολογία του στον Προτρεπτικό επιβεβαιώνει τη σωκρατική πρόταση «ὁ ἀνεξέταστος βίος οὐ βιωτὸς ἀνθρώπῳ» και την επικυρώνει με νέα επιχειρήματα. [Λέξεις 329]

B2.

1. Θ. Τ. 23760-23758

Λουκιανός, Νεκρικοί Διάλογοι 231

Ο φανταστικός διάλογος ανάμεσα στον πορθημέα του Κάτω Κόσμου και τον κυνικό φιλόσοφο, Μένιππο από τα Γάδαρα (3ος αι. π.Χ.), ο οποίος, ως συνέπεια του τρόπου με τον οποίο έζησε, δεν έχει ούτε καν τον οβολό που συνηθιζόταν να δίνεται ως αμοιβή του Χάρωνα («δεν μπορείς να πάρεις από όποιον δεν έχει»), παρουσιάζει μια ακραία φιλοσοφική στάση ζωής, η οποία χαρακτηρίζεται από περιφρόνηση για όλα όσα οι περισσότεροι άνθρωποι θεωρούν σημαντικά («κοροΐδευε και περιγελούσε όλους τους επιβάτες, κι ήταν ο μόνος που τραγουδούσε όταν εκείνοι έκλαιγαν!»). Η στάση του Μένιππου συνάδει με την εικόνα του «απόκοσμου» φιλοσόφου που όχι μόνον απέχει από τη ζωή, αλλά και κοροΐδεύει όλα όσα οι άλλοι άνθρωποι θεωρούν σημαντικά. Παράλληλα, βέβαια, ο Μένιππος προσέφερε στο ταξίδι προς τον Κάτω Κόσμο («και νερό από τη βάρκα έβγαλα, και κουπί τράβηξα») και αντιμετώπισε τον θάνατο με θάρρος («ο μόνος από τους επιβάτες που δεν έκλαιγα») και ως άτομο θεωρείται πως έχει εξασφαλίσει την ελευθερία («έναν άνθρωπο αληθινά ελεύθερο»). Άρα, θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι η ωφέλεια της φιλοσοφίας έχει μεγιστοποιηθεί σε αυτόν.

Και ο Αριστοτέλης στον Προτρεπτικό αναγνωρίζει ότι όλοι οι άνθρωποι επιθυμούν εφικτά και ωφέλιμα πράγματα και προσπαθεί να δείξει ότι η φιλοσοφία είναι ένα από αυτά. Γι' αυτό προτρέπει να φιλοσοφούμε, γιατί έτσι θα αποκτήσουμε και θα χρησιμοποιήσουμε στον κοινωνικό και πρακτικό βίο ένα σημαντικό αγαθό, τη σοφία. Η σοφία αυτή, όμως, δεν οδηγεί τον φιλόσοφο σε αντιπαράθεση με τον κοινωνικό του περίγυρο και πολύ περισσότερο δεν τον εξωθεί σε αποχή από την κοινωνική ζωή (δει τοίνυν ὀρέγεσθαι τῆς ἐπιστήμης κτᾶσθαι τε αὐτὴν καὶ χρῆσθαι αὐτῇ προσηκόντως), ὅπως στην περίπτωση του Μένιππου. Ο άνθρωπος κατὰ τον Αριστοτέλη, οφείλει να

επιζητά τη γνώση, μετά να προβαίνει στην απόκτησή της με τελικό ζητούμενο, όμως, την εφαρμογή της και τη σωστή χρήση της (ὀρέγεσθαι-κτᾶσθαι/χρῆσθαι). Σε αυτήν τη γνώση στοχεύει η φιλοσοφία κατά τον Αριστοτέλη και γι' αυτό είναι απαραίτητη κατά τρόπο διττό, εάν θέλουμε να συμμετέχουμε σωστά στις δημόσιες υποθέσεις και να διαμορφώνουμε επωφελώς την ιδιωτική μας ζωή. [331 λέξεις]

2. Θ. Τ. 23756

Ν. Γουορνμπάρτον, Φιλοσοφία: Τα βασικά

Ο Γουορνμπάρτον επιχειρηματολογεί για την ανάγκη αξιοποίησης των διανοητικών δυνάμεων από όλους τους ανθρώπους χρησιμοποιώντας μια αναλογία: όπως το αυτοκίνητο, στο οποίο δεν έχουμε προνοήσει να κάνουμε τακτικά τους ελέγχους λειτουργίας, όλα πάνε καλά, έως ότου εμφανιστεί κάποιο πρόβλημα, παρόμοια και στον ανθρώπινο βίο όλα φαίνονται να λειτουργούν καλά με βάση το παραδεδομένο πλαίσιο αξιών μέχρι τη στιγμή που θα ανακύψουν δυσκολίες και οι αξίες αυτές θα τεθούν υπό αμφισβήτηση. Και στην περίπτωση του αυτοκινήτου και στον ανθρώπινο βίο ο τακτικός έλεγχος που ασκείται από την ανθρώπινη διάνοια είναι απαραίτητη προϋπόθεση και για να αποφευχθούν πιθανά προβλήματα και για να αντιμετωπιστούν όσα εκ των πραγμάτων θα προκύψουν κάποια στιγμή. Επομένως, χωρίς τον φιλοσοφικό στοχασμό η ανθρώπινη ζωή φτωχαίνει («αν δεν αμφισβητείτε σοβαρά την ορθότητα των αντιλήψεων στις οποίες βασίζεται η ζωή σας, σίγουρα κάνετε τη ζωή σας φτωχότερη»). Και ο Αριστοτέλης στον Προτρεπτικό αναγνωρίζει ότι όλοι οι άνθρωποι επιθυμούν εφικτά και ωφέλιμα πράγματα και επιχειρεί να δείξει ότι η φιλοσοφία είναι ένα από αυτά. Γι' αυτό προτρέπει, ως προς τον κοινωνικό και πρακτικό βίο, όλους τους ανθρώπους να φιλοσοφούν, γιατί έτσι θα αποκτήσουν και θα χρησιμοποιήσουν ένα σημαντικό αγαθό, τη σοφία (φιλοσοφητέον ἄρα ἡμῖν, εἰ μέλλομεν ὀρθῶς πολιτεύεσθαι καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως). Όπως ο Γουορνμπάρτον, έτσι και ο Αριστοτέλης επιχειρεί να αποδείξει ότι η ζωή χωρίς φιλοσοφικό στοχασμό δεν έχει αξία. Όπως και ο Γουορνμπάρτον, έτσι και ο Αριστοτέλης δίνει έμφαση στην αξιοποίηση του ορθού λόγου (μόνη ἢ τοῦ κρίνειν ἔχουσα τὴν ὀρθότητα καὶ ἢ τῷ λόγῳ χρωμένη). Η διανοητική ζωή προσφέρει πολλή χαρά, ωστόσο ο άνθρωπος πραγματώνει τον στόχο μόνο όταν ενεργεί φιλοσοφικά και αγωνίζεται για την εφαρμογή της αλήθειας στην πρακτική ζωή (δεῖ τοῖνυν ὀρέγεσθαι τῆς ἐπιστήμης κτᾶσθαι τε αὐτὴν καὶ χρῆσθαι αὐτῇ προσηκόντως). Συνεπώς, και οι δύο φιλόσοφοι συμφωνούν όχι μόνο για τη σημασία που έχει ο φιλοσοφικός στοχασμός αλλά κυρίως για την ανάγκη εφαρμογής του στον κοινωνικό και πρακτικό βίο. [316 λέξεις]

3. Θ. Τ. 23755

Πλάτων, Εὐθύδημος 281d-282a

Στον διάλογο Εὐθύδημος του Πλάτωνα, ο Σωκράτης αναλαμβάνει το δύσκολο έργο να δείξει στον νεαρό Κλεινία τον δρόμο της αληθινής φιλοσοφίας και να τον προτρέψει προς αυτόν. Επομένως, είναι εύλογο στα δύο κείμενα, στον προτρεπτικό λόγο του Σωκράτη στον Εὐθύδημο και στον Προτρεπτικό πρὸς Θεμισώνα λόγο του Αριστοτέλη, να εντοπίζονται κοινά σημεία. Καταρχάς, η συλλογιστική του Σωκράτη για

τα θεωρούμενα αγαθά τα οποία μπορεί να αποδειχθούν μεγαλύτερα κακά, αν τα καθοδηγεί η αμάθεια και όχι η γνώση, αντιστοιχεί με την συλλογιστική του Αριστοτέλη στην πρώτη παράγραφο του Προτρεπτικού. Εκεί ο Αριστοτέλης επιχειρεί να αποδείξει πως για τον έλεγχο των μέσων (λ.χ. το σώμα μας) τα οποία διαθέτουμε για τη ζωή μας, η φιλοσοφία είναι η γνώση που θα διασφαλίσει την ορθή και επωφελή χρήση τους. Το ίδιο ισχύει και για το δεύτερο επιχείρημα του Σωκράτη ότι απαραίτητη για την ευτυχία του ανθρώπου είναι η γνώση, επομένως «πρέπει κάθε άνθρωπος να κάνει το παν για να γίνει όσο το δυνατό πιο σοφός». Παρόμοιο είναι το συμπέρασμα του δεύτερου επιχειρήματος του Αριστοτέλη: «μόνο η φιλοσοφία κλείνει μέσα της τη σωστή κρίση και τη φρόνηση που κατευθύνει αλάνθαστα τις πράξεις» και συνεπώς οφείλουμε με κάθε τρόπο να φιλοσοφούμε (φιλοσοφητέον ἐκ παντός τρόπου). Φυσικά, η συλλογιστική του Αριστοτέλη στο δεύτερο επιχείρημα είναι πιο εκλεπτυσμένη. Η διάκριση των επιστημών με κριτήριο τη λειτουργικότητά τους και η διαβάθμισή τους με κριτήριο τη στόχευση που υπηρετούν είναι καθαρά αριστοτελική τεολογική προσέγγιση. [Λέξεις 234]

B3.

1. Θ. Τ. 23760

1-γ, 2-γ, 3-α, 4-α, 5-β

2. Θ. Τ. 23758

1-ε, 2-α, 3-δ, 4-γ, 5-β

3. Θ. Τ. 23756

1-δ, 2-ε, 3-α, 4-β, 5-γ

4. Θ. Τ. 23755

1-Σ, 2-Σ, 3-Λ, 4-Σ, 5-Λ

B4.

1. Θ. Τ. 23760

1-η, 2-β, 3-ε, 4-δ, 5-α

2. Θ. Τ. 23758

1-η, 2-β, 3-ε, 4-δ, 5-α

3. Θ. Τ. 23756

1-β, 2-α, 3-β, 4-β, 5-α

4. Θ. Τ. 23755

- κτήμα, απόκτηση, κτήτορας
- χρήμα, χρήστης, κατάχρηση
- διαγωγή, άγημα, αγωγός
- σύγκριση, κριτική, κρίμα
- επιταγή, διάταξη, τάγμα

2^η και 3^η Διδακτική Ενότητα (Συνδυαστικά)
Αριστοτέλης, Προτρεπτικός [Πρὸς Θεμισώνα], αποσπ. 8 –
Ἐπίκουρος, Ἐπιστολή πρὸς Μενοικέα, 122

Θ.Τ. 23450-23761

ΘΕΜΑ Α1. [Μονάδες 10]

1.(Θ. Τ. 23450)

1-Σ: τούτων δ' επικίνδυνός ἐστιν ἢ χρῆσις

2-Λ: καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως

3-Σ: οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδεὶς ἐστιν οὔτε πάρωρος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον

4-Λ: Ὡστε φιλοσοφητέον καὶ νέω καὶ γέροντι

5-Σ: ἀπούσης δὲ πάντα πράττομεν εἰς τὸ ταύτην ἔχειν

2.(Θ. Τ. 23761)

α. Ο Αριστοτέλης καταλήγει στη διαπίστωση ὅτι πρέπει να φιλοσοφούμε, εἰάν θέλουμε να εἴμαστε καλοὶ πολῖτες και να ζήσουμε τη ζωή μας ὠφέλιμα.

β.

1-Σ: οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδεὶς ἐστιν οὔτε πάρωρος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον

2-Λ: Ὡστε φιλοσοφητέον καὶ νέω καὶ γέροντι

3-Λ: ἀπούσης δὲ πάντα πράττομεν εἰς τὸ ταύτην ἔχειν

ΘΕΜΑ Β1. [Μονάδες 10]

1.(Θ. Τ. 23450)

Για τον Αριστοτέλη το ρηματικό επίθετο φιλοσοφητέον αποτελεί το συμπέρασμα του προκειμένου συλλογισμού του, σύμφωνα με τον οποίο, αν θέλουμε να ζήσουμε με ὀρθό τρόπο (ὀρθῶς) στη δημόσια ζωή (πολιτεύσεσθαι) και με επωφελή (ὠφελίμως) στην ιδιωτική (τὸν ἑαυτῶν βίον), πρέπει να ασχολούμαστε συστηματικά με τη φιλοσοφία (φιλοσοφητέον). Η συγκεκριμένη διατύπωση εἶναι δεοντολογική, στο πλαίσιο ενός υποθετικού συλλογισμού, αποκτώντας ταυτόχρονα μία διάσταση διαχρονική (ἡμῖν). Η

φρόνηση ως διανοητική αρετή, που προκύπτει από την ανάπτυξη της φιλοσοφίας και του φιλοσοφικού τρόπου σκέψης, καθίσταται προϋπόθεση για γνώση και σωστή διεύθυνση των ανθρώπινων πραγμάτων σε ιδιωτικό και δημόσιο επίπεδο. Έτσι, στο συγκεκριμένο κείμενο (προτρεπτικός λόγος) ο Αριστοτέλης αναδεικνύει την ωφελιμότητα της φιλοσοφικής δραστηριότητας στην καθημερινότητα του ανθρώπου, απορρίπτοντας ταυτόχρονα την εικόνα του «απόκοσμου φιλοσόφου» που η λαϊκή αντίληψη της εποχής, αλλά και ο Ισοκράτης είχαν. Ο Επίκουρος με τη σειρά του χρησιμοποιεί κι αυτός το ρηματικό επίθετο φιλοσοφητέον στο συμπέρασμα του συλλογισμού του, όταν επαναδιατυπώνει με δεοντολογικό τρόπο την αναγκαιότητα ενασχόλησης με τη φιλοσοφία από όλους, ανεξαρτήτως ηλικίας. Με αυτή τη γλωσσική επιλογή δίνει με έμφαση την αναμφισβήτητη αναγκαιότητα της φιλοσοφίας για όλους, καθώς λειτουργεί συμπληρωματικά για τα δύο ηλικιακά άκρα, εξασφαλίζοντάς τους την ευδαιμονία. Άλλωστε και το συγκεκριμένο γραμματειακό είδος (επιστολή) επιβάλλει το δεοντολογικό και συνάμα προτρεπτικό ύφος. Ο Επίκουρος υποστηρίζει ότι η φιλοσοφία δεν έχει αξία παρά μόνο όταν βοηθά τον άνθρωπο να κατακτήσει την ευδαιμονία. Η γνώση, επομένως, (φρόνησις) είναι απαραίτητη γιατί θα υπολογίσει τον βαθμό της ηδονής ή του πόνου που μπορεί να προσμένει ο άνθρωπος στην κάθε περίπτωση. [250 Λέξεις]

2.(Θ. Τ. 23761)

Ο Επίκουρος στο παραπάνω απόσπασμα από την Έπιστολή προς Μενοικέα επιδιώκει να τεκμηριώσει την προτροπή του προς όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως ηλικίας ότι πρέπει να φιλοσοφούν (ώστε φιλοσοφητέον και νέω και γέροντι). Αρχικά, ο Επίκουρος εισάγει με έντονες δεοντολογικές διατυπώσεις (μήτε μελλέτω, μήτε κοπιάτω) τη θέση του ότι η φιλοσοφία είναι για όλους είτε είναι νέοι είτε ηλικιωμένοι (είτε και μεσήλικες) και την αιτιολογεί (γάρ) με διπλή έντονη άρνηση (οὔτε ... οὔτε) κατά τρόπο συμμετρικό αναιρώντας τις πιθανές υποθετικές αντιρρήσεις-προφάσεις για δήθεν ηλικιακή ακαταλληλότητα. Κοινή επιδίωξη σε όλες τις ηλικίες: η ψυχική υγεία (πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον), με άλλα λόγια η ευδαιμονία. Η δεύτερη περίοδος του αποσπάσματος αποτελεί αναδιατύπωση της ίδιας θέσης-αιτιολόγησης με συνώνυμες διατυπώσεις: ἄωρος= μήπω ὑπάρχειν ὥραν / μήπω παρῆναι τὴν ὥραν, πάρωρος= παρεληλυθέναι τὴν ὥραν / μηκέτι εἶναι τὴν ὥραν, πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον= πρὸς εὐδαιμονίαν. Η τρίτη περίοδος του αποσπάσματος συνιστά τη συμπερασματική (ώστε...) διατύπωση της εισαγωγικής θέσης (δεοντολογική διατύπωση/χρήση ρηματικού επιθέτου) πλαισιωμένης με νέο επιχείρημα, επίσης κατά συμμετρικό τρόπο διατυπωμένο (τῷ μὲν ... τῷ δὲ):

1. Οι νέοι, καθώς θα γερνούν, θα τείνουν να διασώσουν τη νεότητά τους, από ευγνωμοσύνη προς τα όσα έγιναν.

2. Οι ηλικιωμένοι, θα νιώθουν νέοι στα γεράματά τους, λόγω της έλλειψης φόβου για τα μελλοντικά δεινά ή και τον θάνατο.

Για τον Επίκουρο τόσο η ευγνωμοσύνη για όσα συμβαίνουν στη ζωή, όσο και η υπέρβαση του φόβου για το μέλλον ή και τον θάνατο συνιστούν το τελικό ζητούμενο μιας συνεπούς φιλοσοφικής στάσης, σύμφωνα με τις αρχές της επικούρειας διδασκαλίας. Ο συλλογισμός ολοκληρώνεται με την καταληκτική φράση (και πάλι με δεοντολογικό ύφος) και τον βασικό όρο: Μελετᾶν οὖν χρῆ τὰ ποιῶντα τὴν εὐδαιμονίαν, εἶπερ παρούσης μὲν αὐτῆς πάντα ἔχομεν, ἀπούσης δὲ πάντα πράττομεν εἰς τὸ ταύτην ἔχειν. Η εὐδαιμονία αποτελεί τον απώτερο στόχο ενός ανθρώπου, καθώς η παρουσία της αποτελεί την απαραίτητη προϋπόθεση για να έχουμε τα πάντα, ενώ η απουσία της επιβάλλει να κάνουμε τα πάντα για να την αποκτήσουμε.[322 λέξεις]

ΘΕΜΑ Β2. [Μονάδες 10]

1. (Θ. Τ. 23450)

Ο Επίκουρος στην Ἐπιστολὴν πρὸς Μενοικέαν τονίζει την αναγκαιότητα ενασχόλησης με τη φιλοσοφία σε κάθε ηλικία και όχι μόνο στη γεροντική ηλικία. Ειδικά, οι γέροντες θα νιώθουν νέοι στα γεράματά τους, λόγω της έλλειψης φόβου για τα μελλοντικά δεινά ή και τον θάνατο. Διευκρινίζει, μάλιστα, ότι χάρη στη φιλοσοφία ο νέος άνθρωπος, καθώς γερνάει, διατηρείται νέος στο πνεύμα και την ψυχή, αλλά και οι ηλικιωμένοι μέσω της φιλοσοφίας ανανεώνονται ψυχικά και πνευματικά. Εδώ είναι εμφανής η επικούρεια αντίληψη ότι οι άνθρωποι και κυρίως οι ηλικιωμένοι οφείλουν να ευγνωμονούν τη ζωή για όσα τούς έχει προσφέρει, τονίζοντας την αναγκαιότητα της φιλοσοφίας. Αντίθετα, στο ποίημα του Κωνσταντίνου Καβάφη έχουμε μια διαφορετική προσέγγιση της φιλοσοφίας. Ένας γέρος διανύοντας την περίοδο των άθλιων γηρατειών αναπολεί τα νιάτα του που δεν τα χάρηκε όπως ήθελε, και μετανιώνει που δεν έζησε με διαφορετικό τρόπο. Ως υπαίτια για την τωρινή δυστυχία του κατηγορεί ο γέρος την «φρόνησιν» που ακολούθησε στα νιάτα και στα γηρατεία του (Και συλλογιέται η Φρόνησις πως τον εγέλα). Η έμμεση κριτική στην επικούρεια φιλοσοφία, στην οποία ο φιλοσοφημένος τρόπος ζωής και η φρόνηση έχουν πρωταρχική σημασία είναι εμφανής. Ο γέρος στον Καβάφη μετανιώνει για τη φρόνηση, καθώς τη βίωσε ως έναν ανασταλτικό παράγοντα εξέλιξης και ευτυχίας και τη θεωρεί υπεύθυνη για τη δυστυχία του. [212 Λέξεις]

2.(Θ. Τ. 23761)

Για τον Επίκουρο η φιλοσοφία προσρίζεται για όλους τους ανθρώπους και δεν είναι μια θεωρητική γνώση αλλά έχει κυρίως πρακτικό χαρακτήρα, είναι ένας τρόπος ζωής που

μπορεί να οδηγήσει τον άνθρωπο στην ευδαιμονία, τον απώτερο σκοπό της ζωής. Στόχος της φιλοσοφίας είναι να προστατέψει τον άνθρωπο από τις παγίδες που συναντά στον δρόμο προς τη γαλήνη, την ηδονή και την ελευθερία του βίου του. Για τον Επίκουρο δεν είναι, όμως, μόνο μια μέθοδος που τη χρησιμοποιούμε για να πετύχουμε έναν σκοπό, είναι εργαλείο και συγχρόνως στάση ζωής. Ο Επίκουρος συνδέει τη φιλοσοφική αναζήτηση με την ευτυχισμένη ζωή. Αντίστοιχα και η αριστοτελική ηθική είναι εξαρχής προσανατολισμένη όχι στη γνώση αλλά στην πράξη. Ο Αριστοτέλης δεν αναζητά απόλυτες αξίες και ακαταμάχητες αλήθειες, αλλά εξετάζει την ηθική πράξη μέσα σε συγκεκριμένα ιστορικά συμφραζόμενα και χωροχρονικά πλαίσια (π.χ. πόλη-κράτος). Η ηθική πράξη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον καιρόν, την χρονικά εντοπισμένη συγκυρία. Οι άλλες επιστήμες υπάρχουν για την απόκτηση της γνώσης, η φιλοσοφία, όμως, έχει σκοπό, με τη γνώση που προσφέρει, να βοηθήσει τον άνθρωπο να γίνει καλύτερος τόσο για τον εαυτό του όσο και για τους άλλους ανθρώπους και να τον οδηγήσει στην ευδαιμονία (..η παρούσα φιλοσοφική μας ενασχόληση δεν έχει ως στόχο της, όπως οι άλλες, τη θεωρητική γνώση...είναι ανάγκη να εξετάσουμε το θέμα «πράξεις»). Ο Αριστοτέλης παροτρύνει προς τη φιλοσοφία, η οποία χάρη στον λόγο (οι πράξεις μας πρέπει να κατευθύνονται από τον ορθό λόγο), θα βοηθήσει τον άνθρωπο να διακρίνει το καλό από το κακό, το ωφέλιμο από το βλαβερό το δίκαιο από το άδικο και με τις επιλογές του να συμβάλλει στην εξασφάλιση της ευδαιμονίας όχι μόνο της ατομικής αλλά και της συλλογικής, της πόλης του. [277 λέξεις]

ΘΕΜΑ Β3. [Μονάδες 10]

1.(Θ. Τ. 23450)

1-Σ, 2-Σ, 3-Λ, 4-Λ, 5-Σ

2.(Θ. Τ. 23761)

1-α, 2-β, 3-α, 4-α, 5-β

ΘΕΜΑ Β4. [Μονάδες 10]

1. (Θ. Τ. 23450)

1-γ, 2-δ, 3-α, 4-ε, 5-ζ

2.(Θ. Τ. 23761)

ορθογώνιος-ορθολογισμός-ορθογραφία,

ψυχολογία-ψυχανάλυση-ψυχαγωγία,

ομοιογένεια-ομοιοκαταληξία-ομοιοπαθητικός,

παντοπωλείο-παντοδυναμία-παντογνώστης,

πραγματοποιώ-πραγματογνωμοσύνη-πρακτικογράφος